Татаро-Башкирский Общественно-культурный центр
города Алматы

Русско-казахско-татарский и татарско-казахско-русский тематический словарь

Природа. Окружающая нас среда.

Составил Галиакберов Х.З.

г. Алматы
1995

Выражаю искреннюю благодарность
АБУЗЯРОВУ АХМАДУЛЕ САФИЕВИЧУ -
директору МЧНП и ВП "Дорожник"
за организацию издания этой книги
Галиакберов Х.З.

МЧНП и ВП "Дорожник" - частное научно-производственное и внедренческое предприятие. Кроме основной изобретательской и рационализаторской деятельности наше предприятие занимается организацией издания книжной продукции, а также самостоятельно готовит книги к изданию.

К сведению наших соотечественников татар и башкир.

В Татаро-Башкирском Общественно-Культурном центре г. Алматы, при МЧП "Дорожник" создан центр по подготовке к изданию национальной литературы на родном языке и интенсивному взаимодействию с языками окружающей среды.

Центр работает в тесном сотрудничестве с коллективом музыкального и песенного творчества известного Народного Ансамбля "Сарман".

Для оказания помощи в изучении татарского языка - для тех, кто стал забывать свой родной язык, для восстановления и очищения родного языка, освоения богатой национальной культуры, а также для восстановления национальных народных и религиозных традиций готовятся к выпуску нижеперечисленные книги.

1. Сборник национальных традиций. Обряды, пословицы, поговорки, фольклорные и новые авторские песни, словарь и разговорник для интенсивного освоения татарского языка, сведения из истории татар и башкир.

А. С цветными и художественными изображениями.

Б. В черно-белом изображении.

2. Дусларымның көйләре һәм уйлары.

3. Любимые песни и народные традиции трех великих народов татарского, казахского, русского.

4. Книга для детей "Бұлбұл - Сарман" на казахском и татарском языках.

5. Учимся говорить по-татарски и по-английски: Татарско-русско-английский и англо-русско-татарский разговорник.

Принимаются коллективные и частные заявки для желающих:

а). приобрести эти книги. б). статьи, стихи и песни для публикации их в газете "Өмет", а также отбора лучших для комплектации и издания новых книг.

Оплата перечислением и наличными. Справки по адресу:

480034, г. Алматы, ул. Борзова, 83-1, тел. 43-91-91

Для перечисления: г. Алматы, АКЖБ "Темірбанк" р/с 468535 код 793 Корсчет 700161193 МФО 190501793

Директор Центра при МЧП "Дорожник" Абузяров А.С.

К 1-ой годовщине Американского
Фонда Поддержки Предпринимательства
в Средней Азии АФППСА.

ДОРОГОЙ ЧИТАТЕЛЬ

Перед тобой комплект* уникальной литературы, с помощью которой можно постепенно восстановить наш родной язык, узнать о наших замечательных национальных традициях, обрядах, национальной культуре, узнать сведения из истории нашего народа.

Ознакомившись со старинными фольклорными песнями, с новыми песнями и стихами авторов народного ансамбля "Сарман", а также с песенками-четверостишиями "Сандугачым-Былбылым" и многочисленными материалами в виде прозы, начинаешь понимать, что наш язык - действительно мелодичный, нежный, красивый, богатый язык, - язык великих сынов нашего народа Г.Тукая, М.Жалиля.

В вышеуказанном комплекте пять книг. Одна из них - "Русско-казахско-татарский и татарско-казахско-русский тематический словарь" - в Ваших руках. Автор книги Галиакберов Халид Закирович - неутомимый труженик, главный редактор газеты "Өмет", один из главных основателей Татаро-Башкирского общественно-культурного центра.

Этот словарь и все перечисленные в комплекте книги, предназначенные для татаро-башкирской общественности, становятся достоянием народа потому, что Американский Фонд - ЦАФПП любезно предоставил заем для финансирования издания этих книг. С предоставлением такой возможности мне удается реализовать свою заветную мечту.

Поэтому я хочу выразить свою большую благодарность и искреннюю признательность сотрудникам и руководству ЦАФПП за то, что:

- Американский фонд первым среди Республик Средней Азии открыл в Алматы свое представительство и изъявил желание поддержать предпринимательство и работать с нами с намерением содействовать развитию зарождающегося

*Комплект из пяти книг. Наименование см. на стр. 2

частного сектора.

- Американский фонд дает мне возможность выразить свое беспокойство на страницах наших книг и передать соотечественникам сигнал тревоги исчезновения языка, пути преодоления этого исчезновения, а также возможности восстановления родного языка среди татарской молодежи.

Со своей стороны взамен за оказание услуги по выделению займа для финансирования проекта по изданию национальной литературы я хочу обратиться к нашим читателям со страниц этих книг и довести некоторые правдивые сведения о сотрудниках и намерениях Центральноазиатско-Американского Фонда Поддержки Предпринимательства ЦАФПП.

Американский фонд поддержки предпринимательства в Средней Азии (АФППСА или Фонд)

Фонд учрежден в июле 1994 года для содействия развитию зарождающегося частного сектора в Казахстане, Киргизстане, Таджикистане, Туркменистане и Узбекистане - пяти республиках Средней Азии.

Следуя решению Правительства США о создании Фонда, принятому во время визита Вице-Президента Эл Гора в Среднюю Азию в январе 1994 года. Президент Клинтон объявил о назначении Стивена Дж. Соларца, бывшего конгрессмена из Нью-Йорка, на должность Председателя в июле того же года. Президентом и Главным исполнительным директором Фонда назначен Ричард С. Бернстром, банкир с большим опытом работы в международных финансовых организациях, до последнего времени работавший по программе компании "Прайс Уотерхаус" в Средней Азии.

Фонд сходен по структуре с уже действующими фондами содействия предпринимательству, его руководство осуществляется частнымправлением, состоящим из известных представителей американских деловых и академических кругов. Фонд управляется опытными руководителями международного калибра.

Имея начальный капитал в 150 млн. американских долларов, выделенный Правительством США, Фонд намерен привлекать дополнительные средства из частного сектора для совместных инвестиций.

Пользуясь случаем, я хотел бы высказать свое представление каждому, кто выразит желание работать с АФППСА.

Для того, чтобы заработать с помощью займа свои деньги, необходимо их зарабатывать честно, добросовестно, грамотно. Для этого надо хорошо усвоить, что люди из Американского Фонда приехали помочь нам в нашем развитии цивилизованно, грамотно и по-деловому.

Хотелось бы обратить внимание читателей и прежде всего предпринимателей на то, что в Американском Фонде работают люди, глубоко заинтересованные в привлечении для работы с ними

деловых людей партнеров - честных, умных, умеющих хорошо прогнозировать свое дело с применением формулы: деньги-труд-товар-деньги.

Это простая, но всем известная формула, в ней главная истина, энергия и сила развития любого общества.

Убежден, что каждого, кто обратится в Американский Фонд с деловым предложением и хорошо продуманным проектом, с реальным прогнозом, где доказана исчерпывающая неизбежность прибыльности развития по вышеуказанной формуле, сотрудники Фонда поддержки предпринимательства встретят с большим вниманием и поддержкой.

С искренней благодарностью к руководству и сотрудникам Американского фонда, а также к нашим читателям с надеждой на взаимопонимание

Абузяров Ахмадула Сафиевич

Часть
I

Русско-казахско-татарский тематический словарь

Природа. Окружающая нас среда. Животный и растительный мир.

Внуку моему, Амиру,
любителю языков, посвящаю
этот словарь

Природа.
Окружающая нас среда.

Оглавление

	Разделы	Стр
I.	Астрономические термины	12
II.	Ландшафт. Пейзаж (водоемы, горы, почва)	15
III.	Климат. Погода. Природные явления	24
IV.	Драгоценные камни	27
V.	Металлы и сплавы	28
VI.	Звери, животные	29
VII.	Домашние животные	32
VIII.	Пресмыкающиеся, черви	34
IX.	Птицы	35
X.	Бабочки	39
XI.	Жуки	40
XII.	Насекомые	41
XIII.	Рыбы	43
XIV.	Деревья	45
XV.	Кустарниковые	48
XVI.	Плодово-ягодные и фруктовые деревья	49
XVII.	Сельско-хозяйственные культуры	50
XVIII.	Овощи	53
XIX.	Растения	55
XX.	Цветы	64
XXI.	Ягоды	65
XXII.	Грибы	66

Предисловие

У взявшего в руки данный словарь читателя могут, наверное, возникнуть вопросы: какую цель преследовал автор, составляя подобный словарь? Почему в словарь вошли слова, относящиеся только к окружающей нас природе? Чем вызван малый объем словаря? Естественно, могут возникнуть и другие вопросы. Все это обязывает составителя в "Предисловии" высказать свои соображения.

1. В Казахстане проживает более ста национальностей и народностей, которые хотят изучить государственный язык нашей республики - казахский язык. В большинстве своем они владеют русским языком - языком межнационального общения. Через знакомый им русский язык, отталкиваясь от него, они будут усваивать казахский язык.

2. Словарь имеет большое значение для татар, проживающих вне своей исторической родины - Татарстана, а таковых - более пяти миллионов человек (в самом Татарстане из семи миллионов татар лишь 27-28% проживает в республике, т.е. около двух миллионов человек). Так уж сложилась исторически судьба татарского народа.

До конца 30-х годов нынешнего века в местах компактного проживания татар - в Сибири, Узбекистане, Казахстане и др. регионах - функционировали школы с татарским языком обучения, театры, клубы, библиотеки, различные творческие коллективы, землячества, издавались газеты, журналы, выпускались различные печатные издания.

Но с конца 30-х г.г., в периоды культа личности и застоя,т.е. до конца 80-х г.г. (а это - полвека!) духовная жизнь татар, как и других народов, живущих вне своей исторической родины, замерла, сошла на нет. Например, в Казахстане закрылись почти все школы с татарским языком обучения, ликвидированы были также театры, библиотеки и другие очаги татарской культуры.

Естественно, это привело к тому, что татары, живущие в Казахстане и др. местах, стали забывать свой родной язык. Дети учились преимущественно в русских школах, училищах, техникумах и вузах с русским языком обучения (как, впрочем и значительная часть казахской молодежи). Окружающая обстановка, в которой приходилось в основном говорить на русском и казахском языках, тоже способствоала забвению родного языка. Молодежь в массе своей не владеет или почти не владеет родным татарским языком. Даже старшее поколение изрядно подзабыло язык и владеет им лишь на бытовом уровне. Особенно крепко подзабыты именно слова-термины, связанные с окружающей нас природой (названия природных явлений, растений, животных,птиц и т.д.). Зато, как правило, татары у нас в Казахстане свободно владеют казахским и русским языками, во всяком случае лучше, чем родным. Следовательно, углубленное изучение и пополнение знаний в родном языке возможно скорее всего через казахский и русский языки, как бы отталкиваясь от них, опираясь на них.

3. В связи с общей демократизацией нашего общественного строя идет процесс возрождения национального самосознания народов нашей страны. Возрос интерес к родному языку, культуре,

искусству и т.д. Открываются при школах классы с татарским языком обучения, кое-где уже и школы, начали издаваться газеты на татарском языке, повсеместно организовываются татарские общественные культурные центры, лектории, библиотеки, народные художественные ансамбли и т.д.

Словарь предназначается также учащимся национальных классов с родным языком обучения в качестве настольного пособия, поэтому объем его должен быть небольшим, с минимальным набором самых часто употребляемых слов, удобным для пользования на уроках природоведения,биологии, географии и т.д. Отсюда и его маленький объем, а также расположение материала по темам, разделам, что дает возможность и обратного перевода.

4. Словарь поможет также той части казахской молодежи, которая слабо владеет родным языком (а такие имеются, хотя и в незначительном количестве).

5. Составлен словарь в надежде, что знание на родном языке значения слов, связанных с природными явлениями, животным и растительным миром, будет способствовать развитию у учащихся чувства любви и уважительного, бережного отношения к родной природе, развитию нравственных начал в них.

6. Словарь, надеемся, откроет перед учащимися, хоть и в небольшом объеме, богатство и красоту родного языка, расширит общий кругозор учащихся.

7. Известно, что нельзя объять необъятное. Природа, животный и раститиельный мир неизмеримо богаче, чем тот объем слов, представленный в данном словаре. В нем приводятся лишь наиболее распространенные слова, относящиеся к природе Казахстана, средней полосы России, Урала. Считаем, словарь только началом, частью серии тематических русско-казахско-татарских словарей, как бы введением в большую работу, которая предстоит в будущем.

8. И, наконец, почему тема - "Природа. Окружающая нас среда"? Автор считает, что в основном наши люди - татары, уйгуры, немцы и др. - более или менее, хотя, может быть, и слабо, владеют разговорной речью на родном языке на бытовые темы, а вот со словами, терминами из окружающей нас природы - названиями деревьев, растений, животных, природных явлений и т.д. - мало или совсем незнакомы. Да и часть казахской молодежи не может на своем языке свободно назвать некоторые, довольно распространенные в Казахстане растения, животных, птиц, ягод, грибов и др.

9. Составитель не сомневается в том, что будет много нареканий в его адрес, много критических замечаний как по подбору слов, так и по расположению материала, особенно по делению на разделы, которые весьма и весьма условны. Будем очень благодарны читателям, приславшим нам свои замечания; это поможет в дальнейшей работе над усовершенствованием, улучшением "Словаря", а также в работе над следующими частями серии тематических словарей.

10. В написании татарских слов учтены частично те изменения, которые внесены в татарскую орфографию Указом Президиума Верховного Совета республики Татарстан от 27 июня 1989 года.

Астрономические термины рус.	Астрономиялық терминдер каз.	Астрономик терминнар тат.
Большая медведица	жеті қарақшы	жидегән йолдыз
Венера	таң жұлдызы, шолпан	чулпан, таң йолдызы
вечер	кеш	кич
восток	шығыс, күн-шығыс	көнчыгыш, кояш инеше, мәшриқъ
вселенная	дүние, әлем	ғаләм, дөнья
галактика	галактика	галактика
глобус	глобус	глобус
год високосный	төлы жыл	кәбисә
горизонт	көк жиек, горизонт	офык, күк йөзе фәләк михрабы
день	күн	көн
запад	батыс, күнбатыс	көнбатыш, кояш баешы, мәғриб
звезда	жұлдыз	йолдыз
звездопад	жұлдыз жауатын мезгіл	йолдыз атылу
земля	жер	җир, дөнья
зенит	аспан биігі, тас-төбе	зенит
излучение	сәулелену	нурланыч
комета	комета	койрыклы йолдыз, комета
компас	компас	кыйбланамә, компас
континент	континент	кыйтға
космос	әлем, космос	фәза, космос
купол (небосвод)	күмбез	гөмбәз
Луна	ай	ай, камәр
лунное затмение	айдың тұтылуы	ай тотылу
луч	сәуле, нұр	нур
Малая медведица	Кіші Медведица	чүмеч йолдыз
марево	сазым	рәшә
Марс	Марс, Кызыл жұлдыз	Кызыл йолдыз
Меркурий	Меркүрий	Кече чулпан, Меркурий

метеор	метеор	атылған йолдыз, метеор
мираж	сағым	чағым, рәшә
Млечный путь	Құс жолы	Киек қаз юлы, гуг юлы
направление	бағыт, бағыттау	юнәлеш
направление в стор. Каабы	Құбыла	қыйбла
небосвод	көк күмбезі	фәза, күк гөмбәзе
небосклон	аспан аясы	офык
ночь	түн	төн
озон	озон	озон
орбита	орбита	орбита
Орион (созвезд.)	Орион	Көянтә йолдыз
полнолуние	айдың толған кезі	тулған ай
полушарие	жарымшар	ярымшар
полюс	полюс	қотып
Полярная звезда	Темір қазық	Тимер қазық йолдыз
предрассветное время	таңсәрідегі, таң алдындағы кез	таң алды
природа	табиғат, жаратылыс	табиғать, яратылыш
радуга	кемпірқосақ	салават күпере
рассвет (утро)	таңсәрі	таң
свет (мир)	дүние, әлем	дөнья
световой, свет	жарық, сәуле	яктылык
светотень	жарық пен көлеңке	яктылык күләгәсе
свод	күмбез	гөмбәз
север	солтүстік	төньяк, шималь
северное сияние	солтүстік жарқылы, нұры	қотып балқышы Төньяк балқышы
сйсмический	сейсмикалық	сейсмик
синева неба	аспан көгі	күклек, күкеллек
Сириус	Сириус, ашық жұлдыз	Сириус, ачық йолдыз
созвездие	топ жұлдыз	йолдызлык
солнечная система	күн системасы	бөреж, кояш системасы
солнечное затмение	күн тұтылу	кояш тотылу

солнцестояние	күн тоқырау	қояш тоқырғынлығы
среда окружающая	географиялық орта, жағдай	мохит
стожары	елек жұлдыз	иләк йолдыз
тропик	тропик	тропик
туман	тұман	томан
Туманность Андромеды	Андромеда бұлыңғыры, мұнары	Андромеда томанлығы
утро	таң, таңертен	таң
юг	оңтүстік	көньяқ, жәнүп
Юпитер	Юпитер	Мөштәри, Юпитер

II

Ландшафт, пейзаж (водоемы,горы, поверхность земли и др.)	Ландшафт, жердің көрінісі (су, суат, тау, жердің беті және т.б.)	Ландшафт, манзара (сулықлар, таулар, жир-туфрақ h.б.)
архипелаг	архипелаг	утраулық, архипелаг
асбест	асбест	тау җитене
балка	жыра, сай	ермақ, ерым
балка сухая	құрған сай, жыра	сыза
бархан	құм төбе	бархан
бассейн	бассейн, су алабы	бассейн
безводье	сусыздық, құрғақшылық	сусызлық
бездна	түпсіз, түбі жоқ, тұңғыйық	упқыл, чонғыл, төпсезлек
бездорожье	жолсыздық	юлсызлық, юл өзеклек
болото	батпақ, шалшық	саз, сазлық, сазламық
брод	аяқ өткел	үткел, кичү
бруствер	бруствер	бруствер
бугорок	төбешік, төмпешік	қытыр
бурозем	қоңыр топырақ (жер)	көрән туфрақ
быстрина	сарқырама, қатты ағыс	урғыл
вал	үймек, дуал	ур
вершина горы	таудың шыңы	тау түбәсе
взъезд	өр	үр
вид (геогр.)	көрініс	манзара
водоем	суат	сулық
водопад	құлама су, сарқырама	шарлама
водопровод	сутартқыш	сууткәргеч
водораздел	су айрық	субүләр
водохранилище	қойма, судың қоймасы	сусақлағыч
возвышенность	қырат	қалқулық
волна	толқын	дулқын
воронка	шұңқыр	чоқыр
ворота	қапқа, дарбаза	қапқа

впадина	шұңқыр, ойпат, ойдым	иңкүлек, иңкел
выбоина	шұқыр	уелдық
вымоина	шұңқыр	уелдық
высота	биік, шың, бас (тау басы)	үр
вышка	мұнара	манара, каланча
гать	төсеме жол	түшәлмә юл
гейзер	гейзер	қайнар чишмә
глетчер	тау басындағы көшкін мұз, глетчер	бозлық
глубина	тереңдік	тирәнлек
глыба	сең, үйінді	қантар
гора	тау	тау
гора лысая	қасқа дөң	ялан тау
гористый	таулы	үрле
горка	төбе, төбешік	қалқулық
горячий ключ	қайнар, бұлақ	қайнар чишмә
грот	үңір	мәгарә
грязь	батпақ, балшық	батқақ, ил, лай
дамба	дамба, бөгет	өелмә, дамба
дача	дача	дача
дворец	сарай	пулат
дебри	шытырман, жыныс тоғай	чытырманлық
деревня	деревня, жұрт	авыл
долина	анғар, алап, алқан	үзән
дорога	жол	юл
дупло	қуыс, кеуек	куыш
железная дорога	темір жол	чуен юлы
железняк	теміртас	тимерташ
желтозем	сары топырақты жер	сары туфрак
жилище	пәтер-үй	торак
жилка	желі, жарык	тамыр
забор	каша, дуал	койма, ихата
завалинка	іргелік	нигез, ниртә буе
занос (снежн.)	борасын, күртік	көрт
запруда	бөгеу	буа
заречье	аржақ, арғы бет	елга арты
здание	үй, ғимарат	бина
земля	жер	жир

зимовка	қыстау	қышлавық
зимовье	қыстау, қыстық, қора	қышлау
зола	күл	көл
зыбь (на воде)	кішкентай толқын	тирбәлеш
известняк	ізбес тасы	известьташ
известь	ізбес	известь
извилина (реки)	бүгілме, ирең, қатпар	борма
изгиб	бүктесін, бүгіліс, бұрылыс	борма, борылма, борылыш
изгородь	қоршау, қоршам	ихата
излучина	ирең	борма, борылыш
излучина реки	өзеннің ирені	туғай
ил	ылай, тұнба, өлі балшық	дуен, ләм
илистый	ылайлы, тұнбалы	дуенлы, ләмле
ископаемый	кен	қазылма
исток (реки)	өзеннің қайнар көзі, басталар жері	елға башы
исток, источник	қайнар көз, бұлақ	чишмә, чыганақ
канава	қанау	ермақ, ерым
канал	канал	канал
каолин	каолин, ақ балшық	каолин, ақ балчық
каскад (воды)	күрілдеуік	шарлама
каток	мұз, айдын, мұз сырғанақ	шуғалақ, боз
кладбище	мола, бейіт	зират, қаберлек, қаберстан
клинопись	сына жазу	чөй язма
ключ	қайнар, бұлақ	чишмә
колодец	құдық	қое, чоқыр
ком, комок	кесек, түйір	қантар, төер
комочки (камня)	кесек, түйір	оерша, төерчек
косогор	қыя қабақ, баурай	тау бите, қашлақ
край	жер, жақ, өлке, ел	төбәк
краснозем	қызыл топырақ	қызыл туфрақ
крепость	бекініс, қорған	кальга
крепь	нығытпа	нығытма
крутизна, круча	тіп-тік, құлама	текәлек
кряж	адырлар қырқасы	сырт
курган	қорған	курган, таучык
курган небольшой	қорғаншық	уба

куча (навоза)	үйме, үйінді	тиреслек
кювет	кювет	кювет
лабиринт	лабиринт	лабиринт
лава	лава	лава
лавина (снежн.)	көшкін	ябырылма
лед	мұз	боз
ледник	көшпе мұз	бозлық
лес	орман, ағаш, тоғай	урман
лесостепь	орман-дала	урман-дала
лесотундра	орман-тундра	урман-тундра
ложбина	жыра, жылға	иңкүлек, иңкел
лощина	алқап, ойпат	уйсулық
луг	шабындық, шалғын	болын
лужа	шалшық	күлдәвек
лужайка	көғал жер	алан, чирәмлек
лунка	шұңқыр, куыс	чоқырчық
мавзолей	мавзолей, мазар	қабер, мавзолей
манеж	манеж	мәйдан
мелководье	таяздық, таяз су	сай
мель	кайыр, кайраң	сайлық
мерзлота	тоң	туңлық
местность	жер	төбәк
место, заросшее камышом	қалың камыс	қамышлық
место скользкое	тайғақ жер	тайғақ, тайғалақ
минарет	мұнара	манара
могила	қабыр, көр, мола, бейіт, зират	қабер
могильник	ескі мола, оба	зират, қаберлек
море	теңіз	диңгез
мутный	ылай, көмескі, бұлдыр	болғанчық
нагорье	таулы өлке	тау аяғы
надставка	жалғау	өсқуйма, ялғау
надстройка	қондырма салу	өсқорма
накипь	көбік, қаспақ	турта
наледь	мұз	бозлық
нанос (ил)	қоқта, үйінді, салынды	китерелмә
напор воды	қысым, салмақ, тегеуірін, күш	типкен

населенный пункт	қоныс тепкен, ел орналасқан жер (қыстақ, қала т.б.)	тора́қ пункт
насыпь	үйінді, үйген топырақ	өелмә, мөшкә, өем
низина	ойпат	уйсулық
низменность	ойпат жер, жазық жер	уйсу, үзән, түбәнлек
оазис	оазис, көгал	оазис
обвал	опырылып құлау	ишелү, убылма
область	облыс, аймақ	өлкә
овраг	сай, жыра, аңғар	чоқыр
овражек	өзек, жыра	ерым, ермақ
озеро	көл	күл
океан	мұхит, океан	мохит, океан
окоп	окоп	окоп
окраина	шет	тирә, әшрәф
окрестность	тоңірек, өңір, маңай	тирә, әшрәф
округа	тоңірек, аймақ, өңір, маңай	тирә
окружность	айнала жер, тоңірек жер	даирә
омут	иірім, тұнғыйық	тоба, упқын, чонғыл
оползень	шөкен, шөгінді	ишелу
осадок (ил)	тұнба	дуен, ләм, утырма, юшкын
остров	арал	утрау
отвесная (скала)	тіп-тік	текә (тау, қыя)
отложение (пласт)	қабаттану	қатлам
отмель	саяз жер	сайлық
отстойник	тұндырғыш	тондырғыч
памятник	ескерткіш	һәйкәл
панорама	панорама, көрініс	манзара
парк	парк, бақ	парк
паром	паром, сал	паром
парус	желкен	җилкән
пейзаж	пейзаж, әсем көрініс	манзара
пена	көбік, көпірік	турта
перевал (горный)	асу	үткел
перекат (на реке)	қайраң, судың саяз жері	шарлавық

перемычка	қоспа, ұстатқыш, қосқыш, маңдайша	тоташтырма
перешеек	қылта, мойнақ	муен, муентық
песок	құм	қом
песчаник	құмдақ, құм тас жер	қомташ
пещера	үңгір, ғар	мәғарә, тау қуышы
пик	құз, шың	тау түбәсе
пласт	қабат	қатлам
плато	үстірт, шоқы, жон	яссы таулык
плац	плац, алаң	мәйдан
плетень	тоқыма шарбақ	ихата
плоскогорье	қырат, қырқа, үстірт	яссы таулық
плот (на реке)	сал	сал
площадь	бет, алап	мәйдан
пляж	пляж, жаға	пляж
подгорье	тау етегі, бөктер	тау асты
подножье горы	тау етегі, тау бөктері	тау итәге
подъем (геогр.)	тік өр	үр
пойма	жайылма	туғай
поле (вспаханное)	егістік жер	тарлау
поле открытое	дала	ялан
полноводная (о реке)	сулы, суы мол	алқын, күп сулы
полуостров	түбек, жарты арал	ярымутрау
полупустыня	шөлейт	ярымчүл
полынья	жылым	жылу, күзләвек
поляна	алаң, ашық жер	ақлан, алан
порода (горная)	жыныс, тек	тамыр
порт	порт	порт
поток	тасқын	ташқын, ағым, ағыш
приморье	теңіз жағалауы	диңгез буе
пристань	пристань	пристань
приток (реки)	тармақ	қушылдық
пролив	қылы, бұғаз	боғаз
промоина	шұңқыр, қазынды	ермақ, ерым
пропасть	тұн, ғыйық, терең, шыңырау	упқын, чонгыл
прорубь	ойық, мұз суат	бәке

прорыв (водн.)	бұзу, жару, жарып өту	ерма
проталина	ала қар	ақлан
протока	мойын	ерма, ерым
прточная вода	ағыс, ағынсу	ағар
пруд	бөгет, тоған	буа
пустыня	шөл	чүл
путешествие	саяхат	сәфәр, сәяхәт
пучина	иірім, жылым	упқын
пыль	шаң, тозаң	чаң, тузан
равнина	жаз дық, тегіз	тигезлек
развалины	ескі орын, бүлініп қалған орын	җимерек, хәрабә, җимереклек
развилина	торап, тарам, тарау	җән, аерча
развилка	жол айырымы	аерча
разрез	кесу, қыю, тілу	уелыш
раскат	шалу	чалу
распутица	жолдың бұзылуы (көктем, күз)	юл өзеклек
река	өзен	елға
река райская	жұмақ өзені	кәүсәр елғасы
река широкая	дарыя	дәрья
речка	өзеншік, шағын өзен, кішкене ө.	инеш, гөрләвек
ров	шұңқыр	ур, тирән озын чокыр
родник	бұлақ	чишмә, кизләү
родник райский	жұмақ бұлағы	кәүсәр
руины	құлап бықыған	җимерек, хәрабә
рукав реки	өзеннің тармағы, саласы	ермак, ерым, тармак
русло реки	өзенің арнасы	үзән, елға юлы
ручеек	бұлақ, жылға	болак, инеш, гөрләвек
рытвина	ой-шұңқыр	чоқыр
седловина	аңғар	тау биле
село, селение	село, қыстақ	авыл
скала	құз, жартас	қыя
скат горы	еңкеу	қашлак, қыек
скважина	скважина, тар тесік, саңлау	қое, ярық
склеп	склеп, табыт	төрбә

склон	баурай	тау бите, битләү
сланец	сланец	сланец
слякоть	лай, батпақ	батқақ, пычрақ
снег	қар	қар
солончак	сартан, сор, ащылы жер	тозлақ, тозлавық, тозлы туфрақ
степь	дала, сахра, қыр	дала, япан
сторона	жақ	төбәк
стремительный (поток)	шапшаң, екпін, екпінді	алқын
стремнина	ағысты жер	урғыл
струя	ағыс, құю, шапшып ағу	ағым, ағыш
сугроб	күртік	көрт
супесчаный	құмайт топырақты, құм	қомсу
таган	мосы, үштаган, үшаяқ	өчаяк
тайга	тайга	тайга
такыр	тақыр	тақыр
текучая вода	ағатын су	ағар, ағымсу
тень	көлеңке	күләңкә, күләгә
терраса	терраса	киртләч, терраса
теснина	қапсағай	тарлавық, қысрық
течение	ағу	ағым, ағыш
тоннель	туннель	тоннель
топкое место	батпақты жер, мыйы	тетрәвек
топь	батпақ, тартпа, мый	сазлық
торосы	торос	көренде
торф	жертезек	торф
трасса	трасса	трасса
тренога	үшаяқ, мосы	өчаяк
тропа	соқпақ, сүрлеу жол	суқмақ
трясина	мый, оппа, оқпан, тартпалы жер	тарлавық, сазлық
укрепление	бекініс, қамал	нығытма
укрытие	жасыру, пана	ышық
уступ	кертпеш	киртләч
устье	саға	елға тамағы
усыпальница	қабыр, лақыт, көр	төрбә

ухаб	соқпа	салу, сикәлтә, чоқыр
ущелье	аңғар, сай	тарлавық
фундамент	фундамент	нигез
холм	төбе, төмпешік	қалқулық
холмистый	адыр-бұдырлы	үрле
хребет	жота, үстірт	сырт
центр	орта, орталық	үзәк
цитадель	қамал, цитадель	кальга
чаща	ну, тыныс, шатқал, қалын орман	чытырманлық
черепица	черепица	чирәп
шлюз	шлюз	шлюз
шуга	қабыршақ мұз	зим, сил
яма	шұңқыр, ор	чоқыр
ямочка	батыңқы, кішкене шұңқыр	чоқырчық

III

Климат. Погода. Природные явления.	Климат. Ауа, күн райы. Табиғат құбылыстары.	Климат. һава. һава шартлары һәм үзгәрешләре.
атмосфера	атмосфера	һава, атмосфера
безветренный (о погоде)	желсіз, тымық	дымық
буран	боран	буран, давыл
буря	дауыл	җил-давыл, ғарасат
весна	көктем, жазғы-тұрым	яз
ветер	жел	җил
ветер ласковый	тұмсық жел, жылы жел	исәр җил
ветер тихий	самал жел	талғын җил
вихрь	құйын, алай-дүлей	өермә
влага	дым, ылғал	дым
воздух	ауа	һава
волглый	дымды, ылғалды	дымлы
вьюга	бұрқасын	қарлы давыл, қарлы буран
гололедица	жұт, көк мұз	бозлавык
град	бұршақ, жауын	боз, борчак
гроза	нажағай	күкрәүле яңғыр
гром	күн күркіреу	күк күкрәү
дождь	жаңбыр, жауын	яңғыр
дождь весенний	көктемгі жаңбыр	ләйсән яңғыр
дождь мелкий	сіркіреген жауын	пысқак яңғыр
дождь с грозой	нажағайлы жаңбыр	яшенле яңғыр
душный (день)	тыншу, капырық, қапа	бөркү
жара	шыжыған ыстық, ыстық ауа	қызулық
заиндевелый	қыраулатқан, қырау басқан	сыкым, бәс кунған
заморозки	қатқақ, суық	қырау
запах	иіс	ис
зарница	жарқыл	ажаған, елдырым, арыш камчылау
заря	сәрі, шапақ	шәфәкъ
затхлый	борсыған, шірік иіс, көгерген	тынчу
землетрясение	жер сілкіну	зилзилә, җир селкену

зефир	самал	саба җиле, исәр җил, таң җиле
зима	қыс	қыш
изморозь	қырау, қатқақ	бәс, зықы, сықы
изморось	сілбілеген жауың, ақ жауын	пысқақ яңғыр
иней	қырау	бәс, сықы
климат	климат, ауа райы	һава, климат
лето	жаз	җәй
ливень	нөсер	қоен яңғыр, қойма яңғыр
мерзлота	тоң	туңлық
мерзлый (о земле)	мұздаған, қатып қалған	қатқақ
метель	қарлы боран, бұрқасын	буран, қарлы буран
мираж	сағым	чағым
молния	нажағай, найзағай	яшен, елдырым
мороз	аяз	суық
мороз трескучий	шытынған сары аяз	чатлама
наводнение	су басу, тасқын	туфан, су ташуы
небо	аспан, көк	һава
осень	күз	көз
паводок	тасқын	ташу
пекло	аптап, таңдыр	қызулық
погода	ауа райы	һава
погода безветренная	желсіз	тымызық, тымық
подмораживать	тоңазыту, үсіту, мұздату	чиратырға, өшетү
полдень	түс, талтүс	өйлә
половодье	су тасу, тасқын су	ташу
потоп	тасқын, сел	туфан, ташқын
прохлада	салқын, коңыр салқын	жиләс һава
разлив (реки)	су тасу	ташу, су ташу
роса	шық	чық
роса утренняя	таңертеңгі шық	таң суы
самум (горячий ветер)	құм боран, ыстық құрған жел	сәмүм, эссе җил
сель	сел	сил
сквозняк	желдің өтүі, желорай	үтәли җил

смерч	құйын	өермә
снег	қар	қар
снег мелкий (крупа)	уақ қар	рашқы
снег хлопьями	жапалақ қар	ябалақ қар
спертый воздух	бұзылған ауа, жаман ауа	бөркү
стожары	жарқырау	өлкәр
сырость	ылғал, дым, дымқылдық	дым
тайфун	тайфун, дауыл	ғарасат
тень	көлеңке	күләңкә, күләгә, шәүлә
туча	қара бұлт	болыт, яңғыр болыты
туча курчавая	бұйра бұлт	бөдрә болыт
укрытие (от дождя)	паналау, жасырыну	ышык
ураган	дауыл	жил-давыл, ғарасат
холод	суық	суық
шторм	теңіз дауылы	давыл
шуга	қабыршақ мұз	сил

IV

Благородные камни	Асыл тастар	Асыл ташлар
агат	агат, ақық тас	ахақ
алмаз	алмас	алмаз
бусы	моншақ	мәрҗән, муеңса
жемчуг	інжү	гәүһәр, энже
изумруд	изумруд (жасыл түсті асыл тас)	зәбәрҗәт
квасцы	ашудас	ачуташ
мрамор	мрамор	мәрмәр
перл	інжү	гәүһәр
ритуальный камень	салттық тас	балбал
рубин	лағыл тас	қызыл яхут
сапфир	сапфир	зәңгәр яхут
топаз	топаз	топаз, туф-туф
хризолит	хризолит	зәбәрҗәт
янтарь	янтарь	гәрәбә
яхонт	жақут	яхут

V

Металлы, сплавы	Металдар ерітпе қоспасы	Металлар
бронза	қола	бронза
железо	темір	тимер
золото	алтын	алтын
латунь	латунь, жез	җиз
медь	мыс	бакыр
никель	никель	никель
олово	қалайы	аккурғаш
платина	платина	ағалтын
ртуть	сынап	күнә суы, терекөмеш
свинец	қорғасын	курғаш
серебро	күміс	көмеш
сталь	болат, құрыш	корыч
титан	титан	титан
чугун	шойын	чуен

VI

Животные, звери, зверьки	Айуандар, аңдар, кішкіне аңдар	Жәнлекләр, хайваннар
барс	барыс	барс, чуар юлбарс
барсук	борсық	бурсық
бегемот	бегемот	су сыеры, бегемот
белка	тиін, ақ тиін	тиен
бизон	бизон	бизон
бобр, бобер	құндыз	қондыз
буйвол	енеке, буйвол	буйвол
бурундук	ала тышқан, ақсары тышқан	борындық
волк	қасқыр, бөрі	бүре
выдра	қама, қамшат	қама, камчат
выхухоль	жұпар тышқан	жофар
газель	қарақұйрық	тау кәҗәсе, газәл
гиена	қорқау	чуар сыртлан
горностай	ақ тышқан	ас
джейран	жайран	тау кәҗәсе
дракон	айдаһар, аждаһа	аждаһа, ләү
енот	жанат	енот, янут
ехидна	ехидна	ехидна
еж	кірпі, кірпік шешен	керпе
еж морской	теңіз кірпісі	диңгез керпесе
жираф	жираф	жираф
зайчиха	ұрғашы қоян	ана куян
заяц	қоян	куян
заяц-русак	өр қояны	үр куяны
зверь-хищник	жыртқыш аң	ертқыч хайван
зебра	зебра	зебра
землеройка	атжалман аң	шолған
зубр	зубр	зубр
кабан	қабан	қабан
кенгуру	кенгуру	көнгерә
корсак (степ. лиса)	қарсақ	қарсақ
косуля	елік	қыр кәжәсе
котик морской	котик, теңіз мысығы	диңгез мәчесе
крот	көр тышқан	суқыр тычқан
круглоголовка	жүмрыбас	йомрыбаш
крыса	сабауқұйрық, мұжыма тышқан	күсе, комақ
куница	сусар	сусар
ласка	ласка, ақтышқан	ләтчә

лев	арыстан	арыслан
лев морской	теңіз арыстаны	диңгез арысланы
леопард	қаблан	чуар юлбарыс, қаплан
лиса	түлкі	төлке
лось	бұлан	поши, урман сыеры
львица	арыстанның, қаншығы	ана арыслан
марал	марал	тау боланы, мөгезле эре б.
медведь	аю	аю
мурвьед	құмырсқа қоректі	қырмысқаашар
мышь	тышқан	тычқан
мышь летучая	жарқанат	ярқанат
норка	норка	чәшке
носорог	мүйіз тұмсық	кәркедан, мөгезборын
нутрия	құндыз	саз қондызы
обезьяна	маймыл	маймыл
овцебык	қошқар-өгіз	сарық-үгез
олень	бұғы	болан
оцелот	дала мысығы	қырмәчесе
пантера	пантера	чуар юлбарыс
песец	поляр түлкі	ак төлке
росомаха	құну	Себер бурсығы
рысь	сілеусін	селәүсен, урман мәчесе
сайгак	қарақұйрық	сайғақ
сивуч	теңіз арыстаны	диңгез арысланы
слон	піл	фил
соболь	бұлынғыр	кеш
сонь	сонь	төнгелек
суслик	саршұнақ	йомран
тарпан	тарпан	қырғый ат, тарпан
тигр	жолбарыс	юлбарыс
тур	жабайы өгіз	тур
тушканчик	қосаяқ	қушаяқ, тавышқан
тюлень	тюлень, итбалық	тюлень
хомяк	атжалман	әрлән
хорь, хорек	сасық күзен	көзән, сасы көзән
чудовище	ғажайып нәрсе	ғыйфрит
шакал	қорқау, шакал	чул бүресе

Слова, относящиеся к VI разделу	VI-тарауға қатысы бар сөздер	VI-бүлеккә бәйле сүзләр
гнездо	ұя	өн, оя
звери	аңдар	җәнлекләр, хайваннар
конура	итжатақ, иткүрке	оя
лежбище	жатақ	туплавык
логово	үңгір	оя
мышеловка	қапқан, тәпи	тәбе
нора	ін	өн, оя

VII

Домашние животные	Үй айуандары, үй малдары	Өй хайваннары (терлек-туар)
баран	қой, қошқар	тәкә, сарық, кучқар
бык	өгіз	үгез
верблюд	түйе	тәвә, дөя
волкодав	бөрібасар	бүре эте
жеребенок	құлын	тай, қолын
кобыла	бие	бия, байтал
козел	теке	тәкә, кәҗә
конь	ат	ат
корова	сыйыр	сыер
кот	еркек мысық	песи, мәче
лошадь	ат, жылқы	ат
лошадь-иноходец	жорға	юрға
лошак	қашыр	қачыр
мул	қашыр	қачыр
осел	есек	ишәк
пони	пони	пони
свинья	шошқа	дуңғыз
скот	мал	мал-туар
собака	ит	эт
собака-ищейка	иісшіл ит	эз қуар, эз табыр
теленок	бұзау	бозау
тулпар, сказочн. конь	тұлпар	толпар
ягненок	қозы	бәти, қузы, бүлтерек
ярка	тұсақ, ұрғашы тоқты	саулық бәрән

Слова, относящиеся к VII разделу	VII-тарауға қатысы бар сөздер	VII-бүлеккә бәйле сүзләр
горб у верблюда	өркеш	өркәч
гурт	табын, топ мал	көтү
падеж скота	індет	йот
сено	пішен	печән
стадо	табын, бір үйір, қора мал	көтү, табын
стойбище	қоныс	туплавық
стойло	мал қора	абзар, аран, туплавық
табун	табын, үйір	көтү, табын
тебеневка	отар жайылым	тибен
хлев	қора, мал қора	абзар

Слова, связанные с лошадью	Атқа қатыс бар түсініктер	Атқа бәйле төшенчәләр
бело-сивый конь	көк ат	ақбуз ат
буланый конь	құласұр ат	қола ат
вожжи	делбе, божы	дилбегә
вороной конь	қара ат, баран ат	қара туры ат
круп лошади	сауыр	савыр
крюк (лассо)	құрық, ілмек, ілгек	қорық
ленчик (у седла)	қаптал, ердің қапталы	ияр ағачы
лука	ердің қасы	ияр қашы
мерин	азбан, ат	алаша ат
мочка (у седла)	қанжыға	ияр элмәге
нахвостник	құйысқан	ияр қойрыкчасы
недоуздок	ноқта	нуқта
подвода, обоз	көлік, лау, обоз	олау
подпруга	айыл, керайыл, тартпа	ияр аелы (бавы)
подхомутник	қамыт кизі	бөят, қамыт киезе
попона	ат жабу	ияр япмасы
потник	терлік, тершік	ияр киезе
путлище	ер белдігі, белбеуі	ияр қаешы
путы	тұсау, тұсамыс	тышау, кешән
рыжий конь	жирен ат, күрең ат	җирән ат
саврасый конь	құла ат	қола ат
седло	ер, ауыт, ершік	ияр
сеновал	пішен сарай	печәнлек
серый в яблоках конь	сұр ат	алмачуар ат
сивый конь	көк ат	күкбуз ат
скакун	жүйрік ат	арғамақ
стригунок	тай, күзелген тай, жабағы	қырықмыш
тебенек	ер жабу, тебінгі	ияр қаплавычы
телега	арба	арба
удила	ауыздық, сулық	авызлық
узда	жүген	йөгән
чепрак	тоқым, тебінгі	ияр асты
чересседельник	көтерме, арқалық, бел көтерме	арқалық

VIII

Пресмыкающиеся, черви	Бауырымен жорга-лаушылар, құрттар	Сәйрәлүчеләр, суалчаннар
гусеница	көбелек құрты	күбәләк корты
жаба	құрбақа	гөбәрлә бақа
змея	жылан	елан
змея ядовитая	улы жылан, қара жылан	қара елан
кобра	кобра, улы жылан	кобра
коловратка	құрт, коловратка	әйләнчек суалчан
краб	краб, теңіз қыс-қышы	диңгез қысласы
креветка	креветка, теңіз қысқышы	диңгез қысласы
крокодил	крокодил	тимсах, крокодил
круглоголовка	жұмырбас	йомрыбаш
лангуст	лангуст, теңіз қысқышы	диңгез қысласы
лягушка	бақа	бақа
медянка	қоңыр жылан	бакыр елан
моллюск	моллюск	әкәм-төкәм, моллюск
моллюск-беззубка	тіссіз моллюск	тешсез моллюск
осьминог	сегізаяқ	сигезләк, сигезаяк
питон	питон	питон
пиявка	сүлік	сөлек
рак	шаян, қысқыш	кысла
рак-отшельник	тақуа қысқыш	посқын қысла
ракушка	кішкентай қабыр-шақ	кысла қабыгы
риска	бақа қабыршағы	бақа тәнкәсе
сосальщик	құрт	суалчан
спрут	сегізаяқ	сигезләк, сигезаяк
удав	айдаһар жылан	буар
уж	сарыбас жылан	тузбаш елан
улитка	ұлу	әкәм-төкәм
червец	құртша	кортча
червь	құрт	корт, суалчан, селәүчән
черепаха	тасбақа	ташбақа
цепень	ала құрт	тасма суалчан
ящерица	кесерткі	кәлтә

IX

Птицы	Құстар	Қошлар
аист	көккұтан, ләйлек	ләкләк
альбатрос	альбатрос	диңгез ақчарлаклары
баклан	бірқазан, баклан	диңгез қозғыны
балабан	ителгі, сұңқар	әтәлгә
бегунки	жүйрік құстар	йөгерек қошлар
бекас	тауқұдірет	чуллық
белобрюшка	ақтөс	ақтүш
белоглазка	ақкөз	аккүз
белохвост	аккұйрық	аккойрық
белошейка	ақмойын	ақмуен
березовка	қайын құс	қаен чыпчығы
беркут	бүркіт	бөркет
буревестник	дауылпаз	давыл қошы
вальдшнеп	вальдшнеп	тәлләтәвеч, урман шөлдие
водоплавающие птицы	суда жүретін құстар	йөзүче қошлар
воробей	шымшық, торғай	чыпчық
ворона	ала қарға	қарға, ала қарға
ворон-стервятник	құзғын, қара қарға	қозғын
выпь	оқпақ	күлбоға
вьюрок	тау шымшығы, торгае	тау чыпчығы
вяхирь	тау көгершіні	қыр күгәрчене
гага	гага	гага
гагара	гагара	гагара
галка	ұзақ	чәүкә
глухарь	құр, қара құр	суер, урман тавығы
глухарь-самец	қораз	куразз
голубь	көгершін, кептер, көк к.	күгәрчен
горихвостка	қылқұйрық	қылкойрық
горлица, горянка	орман кептері	урман күгәрчене
грач	құзғын қарға	қарақарға
грохаль	егеумұрын	игәү борын
гусыня	ұрғашы қаз	ана каз
гусь	қаз	каз
дергач	тартар	тартай, тартар
дичь	жабайы құс	киек
дрозд-рябинник	сыйыр құйрық, сары шымшық	миләш чыпчығы

дрофа	даудақ	дүдәк
дубонос	еменмұрын	имән борын
дубравник	емен шымшығы	имән чыпчығы
дятел	тоқылдық	туқран
жаворонок	боз торғай	турғай
жако	сұр тоты	соры тутый
журавль	тырна	торна, чүләкмә
завирушка	орман шымшығы	урман чыпчығы
зуек	жауын шымшығы	яңғыр чыпчығы
зяблик	зяблик, орман құсы	қызылтүш
иволга	сарғалдақ	шәүлегән, яңғыр теләнчесе
казарка	тундра қазы	тундра қазы
какаду	какаду	какаду
каменка	тас шымшығы, торғайы	таш чыпчығы
клест	клест	чуқыр
кобчик	қырғый	төн лачыны, яғылбай
козодой	ешкіемер	төн қарчығасы (күгәрчене)
колибри	колибри	колибри
кондор	кондор	кондор
коноплянка	шыбшық	киндер чыпчығы
коростель	шәукілдек	тартай, тартар
крапивник	қалақай шымшығы	қычытқан чыпчығы
кречет	сұңқар, лашын	шоңқар
кукушка	көкек	күке
кулик	жылқышы құс	шөлди
куропатка	құр	қыр тавығы
ласточка	қарлығаш	қарлығач
ласточка береговая	қарлығаш	керәшә
лебедь	аққу	аккош
лирохвост	лироқұйрық	лироқойрық
лунь	ителгі, ақсары	тилгән, саз қарчығасы
лысуха	қасқалақ, су тауығы	қашқалақ, су тавығы
медоед	балашар	балашар
морянка	поляр қазы	поляр қазы
мышелов	қыза	қыза
неясыть	сары жапалақ	сары ябалақ
нырок	сүңгүір үйрек	чумғалақ

овсянка	сары торғай	солы чыпчығы
орел	бүркіт	бөркет
орел-могильник	қара құс	қарақош
ореховка	жаңғақ шымшығы	чикләвек, чыпчығы
орлан	суқарақұс	диңгез бөркете
пава	тоты (ұя басары, мекияны)	ана тавис
павлин	тоты (әдемі ұзын құйрықты құс)	тавис
пеликан	бірқазан	баба қош
пеночка	қарағай шымшығы	нарат чыпчығы
перепел	бөдене	бытпылдық, бүдәнә
пигалица	қызғыш құс	тәкәрлек
поползень	поползень	үрмәләч
попугай	тоты	тутый қош
потатуйка	удуд	һөдһөд
пустельга	бөктергі	торымтай
ронжа	орман қарғасы	урман қарғасы
симург (сказочн.)	симург	сәмруғ
синица	сары шымшық	песнәк
скворец	қараторғай	сыерчық
снегирь	снегирь, қара бөрік	қара бүрек
сова	жапалақ	төн қошы, өке, төн пәрие, мәче башлы ябалақ
совка яровая	түн құсы	уҗым ябалағы
сойка	сойка, көкше, орман сауысқаны	күкшә, урман саесқаны
сорока	сауысқан	саесқан
страус	түйе құс	тәвә қошы
сыч	байғыз	байғыш
тетерев	құр	көртлек, қыр тавығы
ткач	тоқыр құс	туқыр қош
трехперстка	үшсаусақ, үшбармақ	өчбармақ
трясогузка	қаратамақ	чәперчек
удод	удуд	һөдһөд
фазан	қырғауыл	қырғавыл
филин	үкі	байғыш
фламинго	қызыл қаз, фламинго	қызыл қаз
цапля	көкқұтан	челән
чайка	шағала	ақчарлақ

чеглок	чеглок, жауын тілеуші, шақырушы	қыйғыр, яңғыр теләнчесе
черногрудка	қаратөс	қаратүш
чернушка	қара үйрек	қара үрдәк
чечет	чечет	чечет
чибис	қызғыш	бибек, тәкәрлек
чиж	шымшық (сары, көк)	сары чыпчық
шерстопер	шерстопер	йонлач
шилохвост	қылқұйрық	қылқойрық
шилохвостка	бізқұйрық	безқойрық
щеголь	құпшыл	құпшыл
щур	құрташар	қорташар
юла	орман торғайы	урман турғае
ястреб	қаршыға	қарчыға
ястреб-тетеревятник	тауық қаршығасы	тавық қарчығасы
Домашние птицы	Үй құсы	Йорт қошлары
гусыня	ұрғашы қаз	ана қаз
гусь	қаз	қаз
индейка	күрке тауық	күркә
курица	тауық	тавық
петух	әтеш, қораз	әтәч
утка	үйрек	үрдәк
цесарка	цесарка	таждар тавық
цыпленок	тауықтың балапаны	чеби
Слова к IX разделу	IX-тарауға байланысты сөздер	IX бүлеккә бәйле сүзләр
насест	бақан, ағаш	қунача
перо птицы	қауырсын, құстұн	қаурый
птичник	күрке, құс қамайтын күрке	кетәк

X

Бабочки	Көбелектер	Күбәләкләр
адамова голова	шайтан көбелек	кисекбаш
белянка	ақ көбелек	ақ күбәләк
боярышница	долана көбелегі	дүләнә күбәләге
брюквенница	тарна көбелегі	гәрәңкә күбәләге
зерновая моль	астық көбелегі (күйесі)	икмәк күбәләге
капустница	ақ көбелек	ақ күбәләк, көбестә к.
крапивница	қалақай көбелегі	қычытқан күбәләге
ленточница	таспа көбелек	тасма күбәләк
моль	күйе	көя
мотылек	көбелек	күбәләк
ночная бабочка	түн көбелегі	төн күбәләге
плодожорка	алма көбелегі	алма күбәләге
поденка	Еділ көбелегі	Идел күбәләге
репейница	түйеошаған көбелегі	әрекмән күбәләге
совка	түн көбелегі	төн күбәләге
шелкопряд	жібек көбелегі	ефәк күбәләге, тут ефәкчесе

XI

Жуки	Қоңыздар	Қоңғызлар
божья коровка	қызыл қоңыз	қамқа
долгоносик	бізтұмсық қоңыз	озынборын
дровосек	ағаш қоңызы, қандаласы	кисмән, ағач қоңғызы
жук-вертячка	айналма қоңыз	әйнәлгеч қоңғыз
жук-водомер	су қандаласы	су қандаласы
жук водяной	сусүйер қоңыз	сусөяр қоңғыз
жук-крестовик	ала қоңыз	әвернәле қоңғыз
жук навозный	құбір, сасық қоңыз, тезек жейтін қ.	мөгезле қоңғыз
жук-плавунец	су қоңыз	йөзгәләк қоңғыз
жук-рогач	мүйізді қоңыз	мөгезле қоңғыз
заболонник	заболонник, ағаштын, кабығын жейтін	төчлегән қоңғыз
зерновик	астық кене, жер кене, таскене	орлық қоңғыз
клещ зерновой	астық кене, жер-кене, таскене	орлық қоңғыз
колорадский жук	Колорадо қоңызы	Колорадо қоңғызы
кузька	егіс қоңызы	иген қоңғызы
майский жук	саратан қоңыз	май қоңғыз
пеструшка	ала қоңыз	чуар қоңғыз
ручейник	жылға қоңызы	елға қоңғызы
скрипун	тал қоңызы	тал кисмәне
цветолюб	гүлсүйгіш қоңыз	чәчәкләч

XII

Насекомые	Шыбын-шіркей, құрт-құмырсқа	Бөжәкләр
блоха	бүрге	бөргә
власоед	жүнқұяр	йонқояр
всадник	жайдақ	ҙайдақ
дафния	дафния, су бүргесі	су борчасы
долгоножка	ұзын сыйрак	озынаяқ
каракурт	қарақұрт	қарақорт
клещ	кене, жеркене, таскене	талпан, урман бете, эт бете
клоп	қандала	қандала
кожеед	тері құрты	тиреашар
комар	маса	черки
комар-долгоносик	бізтұмсық маса	озынборын
комаровка	бізтұмсық маса	озынборынча
короед	қабық құрты	қабыҡсы, кайры қорты
кузнечик	көк шегіртке	чикерткә
личинка	балапан құрт, личинка	уҡра
многоножка	көп аяқты құрт	күбаяқ
многоуст	көп ауызды құрт	күбавыз
мокрица	есек құрт	қырғаяқ
мошкара	шіркей, ұсақ шыбындар	суқыр чебен, чебен-черки
муравей	құмырсқа	қырмысқа
муха	шыбын	чебен
навозница	тезек құрты	тирес чебене
наездник	жайдақ	ҙайдақ
ночница	түн құрты	төнгелчә
оса	сона	шөпшә
паук	өрмекші	үрмәкүч
пескорой	құм құрты	қом қазығыч
плодожил	плодожил	төш қортқычы
почкоед	бүршік құрт	бөре ашаучы
пухоед	мамық құрты	мамықашар, йонашар
пчела	ара, бал ара	бал қорты
пяденица	омарта құрты	ҡамышлавық, умарта қорты
пятиустка	бесауыз құрт	бишавыз
рунец	жүнқұяр	йонқояр
саранча	көккасқа шегіртке	саранча

сверчок	қара шегіртке, шыйқылдауық ш.	өй чикерткәсе
сеноед	пішен құрты	печән бете
скорпион	шаян	чаян
слепень	сона	бөгелчәк
солдатка	ала тарақан	чуар тарақан
сороконожка	қырықаяқ	қырғаяқ
тарантул	бүйі, улы өрмекші	бөе, ағулы үрмәкүч
тля	қара күйе	гөблә, үлән бете
тля гороховая	бұршақ күйесі	көбелә
фаланга	бүйе	фаланга
цветоед	гүл құрты	чәчәкашар
шмель	қоңыз	төклетура
Слова к XII разделу	XII-тарауға қатысы бар сөздер	XII бүлеккә бәйле сүзләр
борть	шұлық	чолық
бортничество	ормандағы ара шаруашылығы	чолыкчылык
воск	балауыз	балавыз
жало	бізгек, піскек мұрт, шанышқы	чаккыч
матка-пчелиная	ана ара	ана корт
мед сотовый	бал	кәрәзле бал
пасека	омарта	чүнник
паутина	өрмекшінің ұясы	тотым
рама для сота в улье	балауызға арналған рама	әрәтә
сот	балауыз	кәрәз
улей	омарта	умарта

XIII

Рыбы	Балықтар	Балыклар
акула	акула	күпек балық, акула
белуга	құртпа	қырпы
выюн	выюн, итбалық	эт балығы, этләй
голавль	голавль	кушбаш
голец	сағалақ	сағалак, алан балық
губан	губан, еріндi балық	иренләч балық
густера	густера, шабақ сыяқты	тәлпияк
дельфин	дельфин	дельфин
ерш	ерш, ала бұғаның біртүрі	шыртлаҗа, маңҗа балық
живец	жембалық	җимбалық
звездочет	түн балығы	төн балығы
змееголов	жыланбас	еланбаш
камбала	камбала	камбала
карась	табан балық, табақ балық	кәрәкә, табак балык
карп	карп	карп
кашалот	кашалот	кашалот
кета	кета	кета
кефаль	кефаль	кефаль
килька	шабақ балық	килька
кит	кит	кит
косатка	косатка, киттың бі түрі	тешле кит
красноглазка	қызылкөз балық	қызылкүз
красноперка	қызылқанат балық	қызылқанат
лещ	тыран	корбан балык
линь	қара балық	карабалык
лосось	лосось	Сөләймән балығы
луна-рыба	айбалық	айбалык
малек	құртшабақ	маймыч
меч-рыба	семсер-балық	кылычбалык
окунь	алабұға	алабуга
омуль	омуль	омуль
осетр	бекіре	бикрә, мәрсин
пескарь	шабақ балық, тасбас	комкорсак, ташбаш
пила-рыба	ара тұмсықты балық	пычкы балык
плотва	шабақ	чабак

рыба-молот	балға балық	чүке балық
ряпушка	ала балық	чуар балық
сазан	сазан	сазан
севрюга	севрюга	чуқыр балық, уқбаш, уқборын
семга	семга	сөмбаш
сиг	сиг	ала балық
стерлядь	бекіре	чөгә
судак	көксерке	судак
тарань	тарань	тарань, диңгез балығы
треска	треска	тәрәч
тунец	тунец	тунец
угорь	жылан балық	еланбалық
уклейка	уклейка	җиленбалық
усач	суен, усач	қаяз, мыеқлы балық
форель	форель	форель
чехонь	чехонь	кәлчәк
щука	шортан балық	чуртан
язь	язь (сазан тұқымдас балық)	бәртәс

Слова к XIII разделу	XIII-тартуға қатысы бар сөздер	XIII-бүлеккә бәйле сүзләр
вобла	қарақөз, торта шабақ	кипкән балық
икра	уылдырық	уылдык
икрометание	уылдырық шашу	уылдык чәчү
крючок	қармақ	қармак
ловля рыбы	балық аулау	ау
молока	ұрық без	балық сөте
невод	үлкен ау	ау
нерест	уылдырық шашу	уылдык чәчү
охота	ау, аңшылық	ау
паюс	паюс	уылдык сүрүе
чешуя рыбья	қабыршақ	балық тәнкәсе

XIV

Деревья	Ағаштар	Ағачлар
акация	акация	сәрви ағач
бамбук	бамбук	бамбук
береза	кайын	қаен
береза повислая, бородавчатая	қотыр кайын	сөял сыман сабақлы қаен
береза пушистая	үлпек кайын	қаен
бук	бук	бук
верба	қызыл тал	песиле тал
ветла	боз тал	өянке
дерево	ағаш	ағач
дуб	емен	имән
дуб молодой	тойыр	туйра
ель	шырша	чаршы
железное дерево	теміраҒаш	тимерағач
ива	үйеңкі, тал	өянке, тал
ива ветвистая	байтерек	байтирәк
ива плакучая	бұтағы салбыраған үйеңкі	өянке
кактус	кактус	кактус
карагач	карағаш	карағач
каштан	каштан	кәстәнә
кедр	самырсын, бал қарағай	эрбет
кедр белый	ақ самырсын	көмеш сәрви
кипарис	кипарис	кипарис
клен	үйеңкі	чынагач, чаған, өрәңге
клен татарский	татар үйеңкісі	татар чаганы, өрәңгесе
красное дерево	қызыл ағаш	қызыл ағач
липа	жөкеаҒаш	юкә
лиственница	бал қарағай, сағыз қарағай	қарағай
олива	зәйтун ағашы	зәйтүн ағач
ольха	ольха	зирек
осина	көк терек	усақ
осокарь	қара терек	тирәк
паклен	дала үйеңкісі	қыр чаганы
пальма	пальма	пальма
пихта	самырсын	ақ чыршы
платан	платан, шынар	чинар

пробковое дерево	тығын ағаш	бөке ағачы
роща ильмовая	кішкене орман, шоқ тоғай	элмәлек
саксаул	сексеуіл	саксаул
сандаловое дерево	сандал ағашы	сандал ағачы
сосна	қарағай	нарат
тик	тик	тек
тис	тис, шілік	тис, тиле нарат
тополь	терек	тупыл, тирәк
туя	туя, боз арша	савыр
чаган	шаған	өрәңге
чинара	шынар	чинар
шелковица	тут ағашы	тут ағачы
эвкалипт	эвкалипт	эвкалипт
ясень	ақ үйеңкі	қоры ағач
Слова, относящиеся к XIV разделу	XIV-тарауға қатысы бар сөздер	XIV-бүлеккә бәйле сүзләр
береста	тоз, қабық	туз
бор сосновый	қарағайлы орман	наратлық, нарат урманы
валежник	шөмшек, шөпшек, шырпы	қоры-соры
ветвь дерева	бұтақ	ботақ
головешка	шала жанған отын	кисәү
горбыль	кесінді, шет тақтай	тыртыш
дебри	шытырман, ну, жыныс тоғай	чытырманлық
древесина	ағаш	үзағач
дубрава	емен орманы, жапырақты орман	имәнлек, туйралық
ельник	шыршалы орман	чыршылық, чыршы урманы
желудь	емен түйіршігі (өрігі)	имән чиклавеге
заросли	қопа, тоғай	ешлық
кленовая роща	үйеңкі тоғайы (орманы)	чағанлық
корчевание леса	ағашты тамырымен жұлу, жою	ишна ачу
кочка	төмпешік	түмгәк
лес	орман, ағаш, тоғай	урман
лес дремучий	ну орман	қара урман

лесостепь	орман-дала	урман-дала
лесотундра	орман-тундра	урман-тундра
обрезок, вырубок	кесінді, қыйынды	кисентек
опушка леса	орман шеті, тоғай шеті	қырый, урман қырые
пенек	түбіршік	ағач төбе
пень	түбір, томар	төпсе, төпчек
почка	бүршік	бөре
разрез, срез, сечение	қыю, кесілу, тілу, шабу	кисем, киселеш, кисемтә, кисенте
редколесье	селдір тоғай, сирек тоғай	сирәк ағачлық
роща березовая	шоқ қаен	қаенлық
сок березовый	шырын, қаен шырыны	ширбәт
ствол	сабақ	кәүсә
сук развилистый	ашалы бұтақ	җәпләкә
сухостой	қуағаш, құрап қалған ағаш	шырантай
хворост	шыбық	чыбық-чабық, чытыр ылыс
хвоя	қылқан жапырақ	
чаща, чащоба	жыныс ағаш, шатқал	ешлық, ешқынлық, чытырманлық
шкура дерева	қабық, ағаш қабығы	ағач қабығы

XV

Кустарниковые	Тал-шілік, бұта	Вақ ағачлар
алыча	алша	әлүчә
барбарис	бәрі қарақат	барбарис
боярка белая	ақ долана	киек айвасы
боярышник	долана	дүләнә
боярышник алтайский	Алтай доланасы	Алтай дүләнәсе
боярышник кроваво-красный	алқызыл долана	қызыл дүләнә
калина	жәңкеш	балан
кизил	қызыл тал	кизил
крушина	итшомырт	эт шомырты
крушина ольховидная, ломкая	сыңғақ итшомырт	сынучан эт шомырты
кустарник, куст	тал-шілік, бұта	қусақ
кустарник мелкий	ұсақ тал-шілік	әрәмәлек
крыжовник	қарлыған	крыжовник
малинник	бүлдірген сабағы	қуралық
можжевельник	арша	арчан
облепиха крушиновидная	итмұрын шырғанақ	облепиха
олеандр	олеандр	олеандр
ракиты, ракитник	талтерек	талтирәк
сирень	сирень	сирень, сирин
смородинник	қарақат бұтасы	қарлығанлық
солянка Рихтера	Рихтер сортаны	Рихтер солянкасы
таволга	тобылғы	тубылғы
терн, терновник	шомырт, терн	күгән, күгәнлек
черемуха	мойыл	шомырт
шиповник	раушан	гөлҗимеш
шиповник коричневый	қоңыр раушан	гөлҗимеш
шиповник собачий	итмұрын раушан	этборын, гөлҗимеш
эфедра хвощевая	қызыл тамыр қылша	эфедра

XVI

Плодовые, фруктовые деревья	Жеміс ағаштары	Җимеш ағачлары
абрикосовое дерево	абрикос, абрикос ағашы	абрикос ағачы
айва, айвовое д.	айва, айва ағашы	айва, айва ағачы
ананас, ананасовое д.	ананас, ананас ағашы	ананас, ананас ағачы
апельсиновое д.	апельсин ағашы	әфлисун, әфлисун ағачы
банан, банановое д	банан, банан ағашы	банан, банан ағачы
вишня, вишенка	шие, шие ағашы	чия, чия ағачы
гранат, гранатовое д.	анар, анар ағашы	анар, анар ағачы
груша, грушевое д	алмұрт, нәк, алмұрт ағ.	груша, армут, груша аҒ.
инжир	инжир	инжир, инжир аҒ.
калина	шеңгел жидек	балан
куряга	көреге	күрәгә
лимон	лимон, лимон аҒ.	лимон, лимон аҒ.
маслина	зәйтүн	зәйтүн, зәйтүн аҒ.
миндаль	ащы бадам	миндаль, бадам
олива	зәйтүн ағашы	зәйтүн ағачы
орех, ореховое д.	жаңңак, шаттауык аҒ.	чикләвек, чикләвек ағачы
орех грецкий	грек жаңғак	қузы
померанц	ащы апельсин	тәрәнже (ачы әфлисун)
рябина	шетен, шетен аҒ.	миләш
рябина дикая	жабайы шетен, пижма	гөлбәдрән
рябина сибирская	Сібір шетені	Себер миләше
слива, сливовое д.	қара өрік, қара өрік ағашы	слива, қара җимеш
смоква, смоковница	тут ағашының бір түрі, инжир	тут ағачының бер төре, инжир
фига	инжир ағашы	инҗир ағачы
финик, финиковое д.	хұрма, хұрма ағашы	хөрмә, хөрмә ағачы
черешня	қызыл шие	төче чия
чернослив	қара өрік	қараҗимеш
яблонька, яблоня	алма, алма ағашы	алма, алма ағачы

Сельскохозяйственные культуры	XVII Ауылшаруашылық культуралары	Авыл хуҗалық культуралары
арахис	арахис, жер жаңғағы, Қытай ж.	җир чикләвече, Қытай ч.
гречиха	қара құмық	қара бодай
земляной орех	жер жаңғағы	җир чикләвеге
клевер	жоңышқа, беде	туқранбаш, туқранпечәне, тубалбаш, тумырқабаш
конопля	конопля	киндер
кукуруза	жүгері	кукуруз
лен	зығыр	җитен
лен-долгунец	талшықты зығыр, салалы з.	тәрәш, сүс җитене
овес	сұлы	солы
подсолнух	күнбағыс, күнбағар, айқабақ	көнбағыш
просо	тары	тары
пшеница	бидай	бодай
рис	күріш	дөге
рожь	қара бидай, арыс	арыш
табак	темекі	тәмәке
хлеба	астық	ашлық
хмель	құлмақ	қолмақ
ячмень	арпа	арпа
Слова к XVII разделу	XVII-тарауға катысы бар сөздер	XVII-бүлеккә қушымта сүзләр
арык	арық	арық
балаган	балаган	балаган
веялка	веялка	ашлық суырғыч
возделывание	егу, оңдау, айдау	игү
ворох сена	үйінді, пішен, бір буда п.	күбә
выгон	қуу, айдау	утлавық
выпас	жайылым, өріс	көтүлек
высевка	еленді, кебек	иләмтек
глина	балшық, топырақ	балчық
глина вязкая	жабысқақ саз	сутқақ
грань	шек, шегара	чик
гумно	қырман	ындыр

жатва	орақ, егі ору мерзімі, түсім	урақ уру, иген уру
жито	астық	ашлық
жнивье	орған жер, ақ сабақ	қамыл
загон	қаша	утар
зележные земли	тыңайған жер	ятма җирләр
залежь	жатып қалған жер, тың	ятма, чирәм җир
зерновые	дәнді дақылдар	бөртеклеләр
имение	имение	утар
колос	масақ	башақ
копна	көпене, шөмеле	чүмәлә
коса	шалғы	чалғы
лабаз	лабаз	лабаз
лемех	түрен, лемық	төрән
луг	шабындық, шалғын	печәнлек, болын
межа	меже, шегара, белгі	ызан, чик
мельница	диірмен	тегермән
молотьба	астық басу	ашлық суғу
мука	ұн	он
мякина	мекен, топан	кибәк, әрбә, очық
надел подушный	жан басы жер үлесі	имана
нива	егін	ашлық қыры, игүлек
охапка	құлаш	күтәрәм
палисадник	палисадник	түр бақча
пастбище зимнее	қысқы жайылым	тибен
пастбище летнее	жазғы жайылым	җәйләү
пашня	аңыз, жыртынды, айдалған жер	игүлек
перегной	құнарлы жер, қырысты жер	черемә
плуг	плуг	сабан
подсека	оталған, түбірі қағылған жер	ышна
полба	полба, бидайдың бір түрі	борай
поле возделываемое	айдалған егістік жер, жыртылған ж	басу
полова	мекен	әрбә
почва	жер қыртысы, топырақ	җирлек, балчық, туфрак

рига	рига, орылған астықты кептіретін жер	әвен, ындыр
росчисть	аршу, тазалау	ышна
серп	қол орақ	урақ
сноп	бау	көлтә
стебель	сабақ	сабақ
стерня	аңыз, орылған егістік	қамыл
ток	қырман, ток	ындыр
угодья	пайдаланатын жер	ҙир-су
усадьба	усадьба, қоныс	утар
хлеб печеный	нан	ипи, икмәк
шалаш	күрке	ҡуыш
юрта	киіз үй	тирмә

XVIII

Овощи, бахчевые	Овощтар, бақша дақылдары	Яшелчәләр. Бакча яшелчәләре
арбуз	қарбыз	қарбыз
баклажан	баклажан	баклажан
батат	тәтті картоп	татлы бәрәңге
бобы	бұршақ, ірі бұршақ	борчақ
брюква	брюква	гәрәңкә, кәлигә
горох	бұршақ	борчақ
дыня	қауын	қавын
кабачок	асқабақ	ташқабақ
капуста	капуста	кәбестә
картофель	картоп	бәрәңге
лук	пияз	суган
огурец	қыяр	қыяр
перец	бұрыш	борыч
редис	редиска	төче торма
редька	тұрма, шомыр	торма, тиле торма
репа	шалқан	шалқан
свекла	қызылша	чөгендер
соя	соя	соя
спаржа	спаржа	эспе
томат	томат, помидор	томат, помидор
тыква	асқабақ	қабақ
укроп	укроп	укроп
фасоль	лобия, бадана	фасоль
хрен	хрен	керән
цареградские стручки	тәтті бұршақ қабықтары	татлы қузақ
чеснок	сарымсақ, у пияз	сарымсақ
чечевица	чечевица, жасмық	ясмық
Слова к XVIII разделу	**XVIII-тарауға қосымша сөздер**	**XVIII-бүлеккә қушымта сүзләр**
бахча	бақша	қавынлық
грабли	тырынауыш, тырма	тырма
грунт	топырақ, жер	җирлек, туфрак
гряда, грядки	жүйек, атыз	түтәл
желоб	науа	қолаша
жердь	сырғауыл	иннек
зелень	жасыл, көк	яшелчә
изгородь	қоршау, қоршам	иннек, киртләч, читән

лоток	лоток, тартпа	қолаша
мотыга	кетпен, шот	күмгеч
овощи	овощтар	яшелчә
огород	бақша	яшелчәлек
ограда	шарбақ, дуал	киртә
окучник	шабықтағыш, домбықтағыш	күмгеч
парник	парник	парник
патока	патока	бәрәңге балы
плетень	тоқыма шарбақ, плетень	читән
погреб	погреб	нәүрәп, баз
початок	собық	чәкән
сад	бау, бақ	бақча
тын	шарбақ, дуал	текмә
тяпка	шапқы	күмгеч
удобрение	тыңайтқыш зат	ашлама
частокол	шарбақ	текмә

Растения, травы	Өсімдіктер, шөптер	Үсемлекләр, үләннәр
адонис	қазаяқ, жапаргүл, адонис	қазаяқ
аир	қылыш шөп, айыр	қылыч үлән, ир тамыры
аир болотный	айыр, андыз тамыр айыр	саз үләне
аистник	көккұтан, ләйлек	көтүче энәсе
алтей	жалбыз тікен, мысық бұршағы	песи борчағы
амарант	мысық тарысы	песи тарысы
анис	анис	әнис
арника	өгіз көзі	үгез күзе
астрагал датский	мыя жапырақ астрагалы	турғай борчағы
багульник	сазанақ	сазанақ
бадан	шағыр, бадан	чағыр
бадан желтолистый	отжапырақ бадан	сары яфрақлы чағыр
баранчик	мысық жалбызы, баранчик	песи бөтнеге
барская спесь	көке сабыны	күке сабыны
белена	меңдуана	тилебәрән
белоголовник	ақ шебер шөп	тәти көпшә
белокопытник	қаз шешегі, гүлі	қаз чәчәге
бессмертник	өлмес, солмас гүл	үлмәс гөл
бирючина	бөрікөз	бүре күзе
благовонник	тәтті иісті гүл	җир райханы, тәти көпшә
бобовник	бұршақ	ноғыт куағы
бобовые	бұршақтылар	кузаклылар
болиголов	жылан шөбі, у оты	елан көпшәсе, ағу уты, түндербаш
борей желтый	аю шөбі	аю көпшәсе
бузина	аю бадан	аю баланы
бурачок	тамшылы қызыл гүл	тамчылы гөл
бутень	жылан шөбі, бутень	елан көпшәсе
валерьяна	валериана, мысық шөбі	мәче үләне, песи үләне
валериана лекарс.	күмәнді валериана	песи үләне
василистник вонючий	сасық марал оты	болан үләне
вейник	шашбай, вейник	чәчбай

венчик двугубый	гүлдің тажы	ике иренле таж
вереск	аршан, вереск	арчан
вероника	вероника	яушан
ветреница	ұлпа гүл	җилдәк
вика полевая	вика	кәрешкә, куян кәрешкәсе
водокрас	бақа сақалы	субуяр, бақа сақалы
водоросли	балдыр	бақа ефәге, су үсеме
водосбор	сужыяр, сусүйгіш	суҗыяр
волчий глаз	қасқыркөз	бүре күзе
волчья ягода	қасқыр жидегі, бүлдіргені	бүре җиләге
ворсянка	есек шөбі	ишәк марулы
гармала	адыраспан	гармала
горец змеиный	шаянмойын таран	елан көпшәсе
горец перечный	бұрыш тараны	борын үлән
горец почечуйный	айланшөп	үлән
горец птичий	қзыл таспа таран	қош көпшәсе
горечавка	бабасыр оты	бабасыр уты
горицвет	жапаргүл	утчәчәк
горошек душистый	хош иісті бұршақ	исле борчақ
горошек мышиный	тышқан бұршағы	тычқан борчағы
горянка	горянка, қыңтар	қынтар
гречишник шероховатый	құмық, гречишник	туғыз буын
гулявник	гулявник	чалғыч, чалғычут
девясил	андыз, сары шешекті гүл	андыз
джугара	сорго	җөгәрә
донник	түйе жоңышқа	тәкә мөгезе, кандала үләне
дряква	қоян құлағы	куян колағы
дудник лесной	орман шөбі	урман көпшәсе
дурман	сасық меңдуана	тиле ут, тилемзәк, миңгерәткеч
дурнишник обыкновенный	шөп	карый кыз үләне
душица	жұпаргүл	мәтрүшкә
дымянка	дымянка	төтәч
дягиль	қурай, сасық балдырған	шүрелек
жабрей	жабрей	кузлут
жасмин	жасмин	ясмин

желтокорень	сары тамыр	сары тамыр
женьшень	женьшень	женьшень
живокость	тегеурінгүл	испәрәк
жимолость	ырғай	зелпе
жостер слабительный	ішдәрі қаражеліс	жостер
журавельник	тырна шөбі, тырна оты	саз яраны, торна яраны
заболонь	шел қабық	төчлегән
заразиха пурпуровая	тоқылдақ тобалағы	туқран тубалағы
звездчатка	боз торғай зағыры	йолдызлық, турғай житене
зверобой	шайшөп, шай құрай	сары мәтрүшкә
зверобой продырявленный	шілтер жапырақты шайшөп	тишекле, челтәрле мәтрүшкә
зизифора	киік оты	киек уты, зизифора
златоцвет	алтын түс шайқұрай	алтын чәчәк
змеевик	қасқыр тырнағы	бүре тырнағы
змееголовник	жыланбас	еланбаш, умыл уты
змеехвостник	жыланқұйрық	еланқойрык
золотая розга	алтын шыбық, алтын қамшы	алтын қамчы
Иван-чай	қырлыған, кипрей	қырлыған
Иван-чай узколистый	жіңішке жапырақты қырлыған	тар яфрақлы қырлыған
икотник	ықылық шөбі	очқылық үләне
имбирь	имбирь	имбирь
ирис	сары гүл, күлгін жапырақты гүл	ирис, күк сусын
калужница	тауық шөбі	тавык үләне
камнеломка	тасқұран	ташқуран
камыш	қамыс	қамыш
камыш озерный	жекен, көл қамысы	җикән, күл қамышы
канареечник	канарейка шөбі	кенәри үләне
каперс	каперс	көбрә
капуста морская	теңіз капустасы	диңгез кәбестәсе
касатик	касатик	қырлы қуға
кенаф	кенеп	кенаф
кендырь	кендір	қызыл киндер
кипрей	қырлыған	қырлыған
кирказон	алма оты	алма уты
кислица	қымыздық	қымызлық

ковыль	бетеге, боз, ақселеу	қылған
козлобродник	ешкі сақал	кәҗәсақал
кок-сагыз	көк сағыз	күксағыз
колеус	қышытқан гүл, колеус	әдрәсгөл, қычытқан гөл
конопля	кендір, конопля	киндер
копытень	тұяқ шөбі	тайтояк, тояк үләне
кошачья мята	мысық шөбі, жалбыз	песи бөтнеге
крапива	қалақай	қычытқан
крапива глухая	керең қалақай	суқыр қычытқан
крапива двудольная	косүйлі қалақай	икеөлешле қычытқан
кровохлебка	қызылбас, шелна	қызылбаш
крокус	жылан қыяқ, крокус	қыр зәгъфраны
кубышка желтая	сары тұңғыйық	сары төнбоек
кувшинка чисто-белая	ақбоз тұңғыйық	ак төнбоек
Кузмичева трава	қызыл тамыр	қызыл тамыр
кукшкин лен	көкек зығыры	күке җитене
кульбаба	күлбаба	гөлбаба
куреслеп	тауық шөбі	тавык үләне
лабазник вязолистый	шегіршін лабазник	лабазник
лакрица	қызыл мыя	төче тамыр
ландыш майский	інжүгүл, меруертгүл	энҗе чәчәк
лапчатка серебристая	табан жапырақ	чәршел
лапчатка прямостойкая	түзу қазтабан	төзү чәршел
лебеда	алабота	алабота
лилия белая	ақ лилия	төнбоек
лилия красная	қызыл лилия	қызыл зәнбәкь
липучка	жабысқақ	ябышқақ, сырлан
липчатка	липчатка	тәпичә
лисохвост	түлкіқұйрық	төлкеқойрык
лопух	түйе жапырақ	әрекмән
лопух большой	киіз шоңайна	зур әрекмән
лотос	лотос	лотос
лук дикий	жабайы пияз	юа, җуа
льнянка	сиякөк	житен үләне, чәчәге
люпин (дикий горох)	тырна бұршағы	торна борчағы

лютик едкий	дауыл сарғалдағы	давыл чәчәге
лютик ядовитый	тауық сарғалдағы	тавык кыравы, казаяк
люцерна	жоңышқа, беде	люцерна
майник двулистый	жүрек оты	йөрәк уты
мак	көкнар	мәк
манжетка	мысық табаны	песи тәпие
манник водяной	құмай, су құмайы	су комае (үсемлек)
манник обыкновенный	құмай, жүрек оты	комай, йөрәк уты
марвин корень	шүмілдік	Марвин тамыры
маргаритка	есек шөбі, маргаритка	ишәк миләүшәсе
мать-и-мачеха	өчей шеше жапырағы	үги ана яфрағы
медуница	көкекбас	күкебаш
мелисса	мелисса	мелисса
мелколепестник	ұсақ жапырақты шөп	вакбаш
миндаль земляной	миндаль	чуфа
могильник	адыраспан	кабер үләне
молочай	сүттіген	сөтлегән
мордовник	аққурай лақса, жұмырбас лақса	мордовник
мох	мүк	мүк
мумие	тау бальзамы	тау бәльзәме
мухоловка	шыбын ұстағыш	чебенчел
мыльнянка	сабындық	кыр сабыны
мытник болотный	тобалақ	тубалак
мышехвостник	тышқанқұйрық	тычканкойрык
мята	жалбыз, мята	бөтнек
мята квасная	бөдене жалбызы	бүдәнә үләне
мятлик	мятлик	йонча
наперстянка	дигиталис, оймақ гүл	уймак чәчәк
недотрога	қыр шөбі	кыр кынасы
нехворощь белая	иіссез жусан	иссез әрем
норичник	норичник	сыраж
овсюг	қара сұлы, мысыққұйрық	солыча
овсяница	сұлыбас	солыбаш
одуванчик	бақ-бақ, тозғанақ	тузганак
осока	өлең (шөп)	кыяк гөл, күрән

осот	ошаған	билчән
осот желтый	сүтті ошаған	сөтле билчән
осот полевой	қатты ошаған	қаты билчән
острица	таран	таран
очанка	көз шөбі	күз үләне
очиток	очиток	кәрләч, дию борычы
павлиный глаз	тоты көз	тутый күз
папоротник	папоротник	абаға
пармелия	пармель қынасы	пармель
пастернак	пастернак	қырлы курай
пастушья сумка	шұмыршақ, малшының сумк.	көтүче сумкасы
патриния	патриния	патриния
перекати-поле	қаңбақ	дүнгәләк, пәри арбасы, тәгәрәй ү.
переступень белый	сыртдән, итжүзім	переступень, эт жиләге
пестряк	пестряк	чуар көпшә
пикульник	пикульник	төкле кузлут
пион уклоняющийся	кәдімгі таушүмілдік	пион
плевел	арамшөп	тиле бодай
повилика	арам шырмауық	кычытқан ефәге, чормавык
подмаренник	жұгырт	йоғырт
подорожник	жол желкен, шай курай	бақа яфрағы
полевица	қыршыл	қырчыл
полынь горькая	ащы жусан	ачы әрем
полынь обыкнов	жусан	ак әрем, дәрмана
просвирняк	жалбызтікен	песи бочағы
птицемлечник	түкірік шөбі	төкерек үләне
пупавка	алабай	алабай
пустоцвет	құрағыш гүл	қысыр чәчәк
пустырник	сасықшөп	төчеч чәчәк
пушинка	сырға шөп	сырға үлән
пушица	мамықбас	мамыкбаш
пыльник	тозан	серкәлек
пырей	бидайық	сарут, ақтамыр
ревень	рауғаш	рәваж
репей	түйе ошаған	тигәнәк, әрекмән
репейник	шоңайна	тигәнәк
рогоз	рогоз	жикәнбаш
родиола розовая	кызғылт семізот	алтын тамыр

розга золотая	алтын шыбық, алтын қамшы	алтын қамчы
ромашка аптечная	дәрілік ромашка	ромашка
рыжик	арамшөп	шепкән
рябчик	көкбас	күкбаш
ряска	балдыршөп	нәрен
ряска малая	кіші балдыршөп	кече нәрен
сафлор	сафлор	қыртым
сафлор красильный	сафлор	ике қардәш қаны
свербига	орман қақысы	қақы, урман қақысы
синюха голубая	көкшіл көкшегүл	синюха, зәңгәргөл
синяк	жылан шөбі	елан үләне
смолевка белая	ешкі емізігі	кәжә имчәге
смолевка голая	сылдыршөп	яланғач кәжә имчәге
сныть	орман шөбі, сныть	сәрдә
солодка	мыя	солодка, төче тамыр
стальник пашенный	егістік қуандәрі	стальник
столепестка	жүзжапырақ	йөзъяфрақ
столетник	жүзжылдық	йөзъяшәр
стрелолист	оқжапырақ	укъяфрақ
сурепица	арамшөп	шепкән
сурепка	қышы, сарбас	эт қақысы
сухоцвет	солмасгүл	шиңмәс гөл
таволга	тобылғы	тубылғы, тубылдық
тамариск	жынғыл	тыранғы
татарник колючий	тікенді шағыртікен	чәнечкеле татарник
телорез	сулы	тәнкисәр
термопсис ланцет.	улы термопсис	термопсис
тимофеевка	сулыбас, атқонақ, бидайық	арышбаш, сүсән
тимьян	тасшөп, жебір, иісті гүл	исле гөл
тмин	тмин	тмин
толокнянка	толокнянка	турақ уты
торица	торица	қырлық
торма	жабайы кендір	қырғый киндер
трава	шөп	үлән
трава чихотная	түшкіртетін шөп	төчкерек уты
тростник	қамыс	қамыш
трясунка	сары шөп	сары йонча
тубероза	тубероза, тебір	тәбер

тысячелистник	қырық жапырақ, мыңжапырақ	меңъяфрақ
ужавник	жылан тілі	елан теле
ушко медвежье	аю құлағы	аю.қолағы
фикария	қоян жүні	қуян йоны
фикус	фикус	фикус
хвощ	қырық бауын	нарат үләне, наратбаш
хлопушка	қоңыраушөп	қыңғырау үләне
хмель	құлмақ	қолмақ
хохлатка	тұз картопы	қыр бәрәңгесе
цветок мотыльковый	көбелек гүлі, к. шөбі	күбәләк үләне
цикорий	шашыратқы, цикорий	һиндыба
цмин песчаный	құмдық салаубас	цмин
чабер	жебір, тасшөп	чабыр, тумарбаш
чабрец	жебір, тасшөп, иісті шөп	исле үлән
частуха	малшының қобызы	көтүче кубызы
чемерица белая	ақ сырғақ	ақ сырға
чемерица черная	қара сырғақ	қара сырға
череда трехраздельная	үштармақ итошаган	эт тигәнәге
чертополох	түйе тікен	шайтан таяғы
чилибуха	чилибуха	көжәлә
чина	бұршақтың бір түрі, чина	қырлы борчақ
чистец	чистец	нәдербаш
чистотел	сүйелшөп	сөялүлән
чистяк	қоян жүні	қуян йоны
шалфей	жылан тамыры, шалфей	елан тамыры
щавель	қымыздық, салаубас, шалфей	кузғалақ, чыпчық кузғалағы
щавель заячий	қоян қымыздығы	куян кузғалағы
щавель конский	аткұлак салаубас, ат қымыздығы	ат кузғалағы
щетинник зеленый	тышқан тарысы	тычқан тарысы
ягель	бұғы мүгі	болан мүге
ягода собачья	ит бүлдіргені	эт җиләге
ярутка	құстың наны, ярут	ярут, қош икмәге

ясенец узколистый	тасжапырақ күймегүл	таш яфрақлы гөл
яснотка	тауқалақай, яснотка	баллы баба
ятрышник	сүйсін, ятрышник	төертамыр
ятрышник широколистый	айыл жапырақ сүйсін	киңъяфрақлы төертамыр
ятрышник шлемовидный	телепек сүйсін	төертамырның бер төре
ячмень дикий	жабайы арпа	арпаған
Слова, относящиеся к XIX разделу	XIX-тарауға қатысы бар сөздер	XIX-бүлеккә бәйле сүзләр
бутон	бутон	бәпчек
дерн	шым, қыртыс	кәс
заповедник	қорық	тыналық
зелень	жасыл, көк	яшеллек
зерна виковые	вика дәндері	кәрешкә бөртекләре
корень	тамыр	тамыр
куколь (сорняк)	арамшөп, куколь	бақра
лужайка	көгал жер	үләнлек, чирәмлек
растение	өсімдік	үсемлек
растительность	өсімдік	яшеллек
соцветие	шоқ гүл	уқмаш чәчәк
стог	мая, шошақ	кибән, боғыл
стручок	қабық	қузақ
тычинка	аталық	серкәч

XX

Цветы	Гүлдер	Гөлләр
анютины глазки	тауық көз	ала миләүшә
астра	астра	қашқарый
базилик	райхангүл	рәйхан
василек	көктікен	зәңгәрчәчәк, күк чәчәк
гвоздика	гвоздика	қанәфер
георгин	георгин	дәлия
герань	қазоты	ярань, қаз уты
гиацинт	сүнбіл, гиацинт	сөмбел
календула	айгүл, тырнақ гүл	ай чәчәге, тырнақ гөл
колокольчик	қоңырау бас	қыңғырау чәчәк
красавица ночная	түнгүлі, түншешек	төн гөле
кувшинка (лилия)	кувшинка	төнбоек, тубал чәчәк
куриная слепота	сарғалдақ, қазаяқ	қазаяқ
лилия водяная	су лилиясы	төнбоек
лютик	сарғалдақ	қазаяқ
маргаритка	маргаритка	тырнақ гөл
нарцисс	нарцисс	нәркис
орхидея	орхидея	күке яше
первоцвет	алғашқы гүл, наурызгүл	нәүрүз гөл
петушиный гребешок	таж гүл	хәтфә гөл
пион	пион	чалма чәчәк
подснежник	бәйшешек	умырзая
резеда	резеда	резеда
роза	күлгін, роза, гүлшешек	гөлчәчәк, роза
ромашка	ромашка	ромашка
сирень	сирень	сирень, сирин
тюльпан	қызғалдақ	қызалық, лалә
фиалка	фиалка	миләүшә
фиалка ночная	түн фиалкасы	төн миләүшәсе
фукция	қоңырау шешек, тамшылы гүл	қыңғырау гөл, тамчылы гөл
цикорий	шашыратқы, цикорий	һиңдыба, күнәяк
шафран	зағфран	зәгъфран

XXI

Ягоды	Жидектер, бүлдіргендер	Җиләкләр
брусника	брусника, ит бүлдірген	нарат җиләге
виноград	жүзім	йөзем, виноград
голубика	голубика	күк җиләк
ежевика	қара бүлдірген	қара бөрлегән, қара җиләк
земляника	қой бүлдірген	қаен җиләге
клубника	клубника, құлпынай	җир җиләге
клюква	клюква, тырна бүлдірген	мүк җиләге, торна җиләге
костяника	қой бүлдірген	бөрлегән
малина	бүлдірген, қызыл бүлдірген	қура җиләге
морошка	мүк қарақаты	саз җиләге
смородина	қарақат	қарлыған
смородина красная	қызыл қарақат	қызыл қарлыған
смородина черная	қара қарақат	қара қарлыған
черника	қара жидек, қарамық	қара җиләк

Грибы	XXII Саңырау құлақтар. Керең құлақтар	Гөмбәләр
белый гриб	ак саңырауқулак	ак гөмбә
боровик	оқжаңбырық	нарат гөмбәсе
волнушка	қызыл саңырауқулақ	қызыл гөмбә
гриб-дождевик	жаңбыршы	куык гөмбә, яңғыр башлағыч, саңғырау гөмбә
грузди	грузди	гөрәждә
дубовик	емен саңырауқулақ	имән гөмбәсе
звездоник	жұлдызша	йолдызча
лисичка	түлкіше	әтәч гөмбәсе
лисички	түлкіше	төлке гөмбәсе
масленок	майлы саңырауқулақ	майлы гөмбә
мухомор	шыбын қырғыш, мухомор	чебен гөмбәсе
опенок	опенок, тәтті саңырауқулақ	баллы гөмбә
подберезовик	қайын саңырауқулақ	каен гөмбәсе
подосиновик	қызыл саңырауқулақ	усак гөмбәсе
ржавчинный гриб	тотық саңырауқулақ	тутык гөмбәсе
рыжики	рыжик, қарағай саңырауқулақ	нарат гөмбәсе, жирән гөмбә
сморчок	сморчок, ешкі саңырауқулақ	кәжә гөмбәсе
трутовик	агаш саңырауқулақ	ку гөмбәсе, каты гөмбә. ағач гөмбә
трюфель	трюфель (саңырауқулақтың бір түрі)	томалан

Часть II

Татарско-казахско-русский тематический словарь

Природа. Окружающая нас среда. Животный и растительный мир.

Эчтәлеге

I.	Астрономик терминнар	69
II.	Ландшафт. Пейзаж, манзара (сулыклар, таулар, җир-туфрак h.б.)	72
III.	Климат, hава шартлары, үзгәрешләре	80
IV.	Асыл ташлар	83
V.	Металлар	84
VI.	Җәнлекләр, хайваннар	85
VII.	Өй хайваннары (терлек-туар)	88
VIII.	Сөйрәлүчеләр. Суалчаннар	90
IX.	Кошлар	91
X.	Күбәләкләр	95
XI.	Коңгызлар	96
XII.	Бөҗәкләр	97
XIII.	Балыклар	99
XIV.	Агачлар	101
XV.	Вак агачлар	104
XVI.	Җимеш агачлары	105
XVII.	Авылхуҗалык культуралары	106
XVIII.	Яшелчәләр	109
XIX.	Үсемлекләр, үләннәр	111
XX.	Гөлләр	120
XXI.	Җиләкләр	121
XXII.	Гөмбәләр	122

I Бүлек

Астрономик терминнар татарча	Астрономия терминдері қазақша	Астрономические термины русча
ай	ай	луна, месяц
ай тотылу	айдың тұтылуы	лунное затмение
Андромеда томан-лығы	Андромеда бұлынғыры	Туманность Андромеды
атылған йолдыз	метеор	метеор
галактика	галактика	галактика
глобус	глобус	глобус
гөмбәз	күмбез	купол (небосвода), свод
Гүг юлы, киек қаз юлы	Құс жолы	Млечный путь
ғаләм	әлем, дүние	вселенная
дөнья	дүние, әлем	мир, вселенная, свет
зенит	аспан биеге, тастөбе	зенит
иләк йолдыз	елек жұлдыз	стожары
йолдыз	жұлдыз	звезда
йолдыз атылу	жұлдыз жауатын мезгіл	звездопад
йолдызлық	топ жұлдыз	созвездие
кече чулпан	Меркурий	Меркурий
Киек қаз юлы	Құс жолы	Млечный путь
кич	кеш	вечер
кәбисә	толы жыл	високосный год
көн	күн	день
көбатыш	батыс, күнбатыс	запад
көнчыгыш	шығыс, күншығыс	восток
көнъяк	оңтүстік	юг
Көянтә йолдыз	Орион	Орион (созвезд.)
күк гөмбәзе	көк күмбезі	небосвод
күк йөзе	көк жиек	горизонт
күкеллек	аспан көгі	синева неба
күклек	аспан көгі	синева неба
қамәр	ай	луна, месяц
қойрықлы йолдыз	комета	комета
қотып	полюс	полюс
қотып балқышы	солтүстік жарқылы нұры	северное сияние
қояш баешы	батыс	запад

қояш инеше	шығыс	восток
қояш системасы	күн системасы	солнечная система
қояш торғынлығы	күн тоқырау	солнцестояние
қояш тотылу	күн тотылу	солнечное затмение
қояш чығышы	шығыс	восток
қыйбла	құбыла	направление в стор. Каабы
қыйбланамә	компас	компас
қызыл йолдыз	Марс, қызыл жұлдыз	Марс
қыйтға	континент	континент
мохит	географиялық орта, жағдай	окружающая среда
мәғъриб	батыс	запад
мәшрикъ	шығыс	восток
Мөштәри	Юпитер	Юпитер
нур	сәуле, нұр	луч
нурланыч	сәулелену	излучение
озон	озон	озон
орбита	орбита	орбита
офық, фәләк михрабы	көк жиек, горизонт	горизонт
рәшә	сағым	мираж
салават күпере	кемпірқосақ	радуга
сейсмик	сейсмиқалық	сейсмический
Сириус, ачық йолдыз	Сириус, ашық жұлдыз	Сириус
табиғать	табиғат	природа
таң	таңсәрі, таң, таңертен	утро, рассвет
таң алды	таңсәрідегі, таң алдындағы кез	предрассветное время
Тимерқазық йолдызы	темірқазық жұлдызы	Полярная звезда
томан	тұман	туман
тропик	тропик	тропик
тулғанай	айдың толған кезі	полнолуние
төн	түн	ночь
төнъяқ	солтүстік	север
фәза	әлем, космос, көк күмбезі	небосвод, космос
Чулпан йолдызы	Шолпан, таң жұлдызы	Венера

Чүмеч йолдыз	Кеше медведица	Малая медведица
шималь, төньяк	солтүстік	север
юнәлеш	бағыт, бағыттау	направление
яқтылық	жарық, сәуле	свет, световой
яқтылық күләгәсе	жарық пен көлеңке	светотень
яратылыш	жаратылыс, табиғат	природа
ярымшар	жарымшар	полушарие
Җидегән йолдыз	Жеті қарақшы	Большая медведица
Җир	Жер	Земля
җәнүп, көньяк	оңтүстік	юг

Ландшафт, пейзаж, манзара (сулықлар, таулар, жир-туфрақ h.б.)	Ландшафт, жердің көрінісі (су, суат, тау, жердің беті т.б.)	Ландшафт, пейзаж, горы, поверхность земли, водоемы и др.
авыл	деревня, жұрт, қыстақ	деревня, село
ағар	ағыс, ағынсу, ағатын су	проточная, текучая вода
ағым	ағыс, құю, шапшаң ағу, ағу	струя, течение
ағыш	ағыс, ағу	течение
аерча, юл аермасы	жол аерымы	развилка
ақ балчық	ақ балшық, каолин	каолин
ақлан	ала қар, ашық жер	проталина, поляна
алқын	шапшаң, екпін, екпінді	стремительный (поток)
архипелаг	архипелаг	архипелаг
бархан	құм төбе	бархан
бассейн	су алабы, бассейн	бассейн
батқақ	батпақ, балшық	грязь, болото
бина	үй, ғимарат	здание
буғаз	қылы, бұғаз	пролив
боз	мұз	лед
бозлық	тау басындағы көшкін, көшпе м.	глетчер, наледь, ледник
болақ	бұлақ, жылға	ручеек
болғанчық	ылай, көмескі, бұлдыр	мутный
болын	шабындық, шалғын	луг
борма	ирең, бүгілме, қатпар, бұрылыс, бүгіліс, бүктесін	излучина, изгиб
борылма	бұрылыс, бүктесін	изгиб
борылыш	бұрылыс, ирең	излучина, изгиб
бруствер	бруствер	бруствер
буа	бөгеу	запруда
бәке	ойық, мұз суат	прорубь
гөрләвек	бұлақ, жылға	ручеек
даирә	айнала жер, төңірек жер	окружность
дала	дала, сахра, қыр	степь
дамба	дамба, бөгет	дамба
дача	дача	дача

диңгез	теңіз	море
диңгез буе	теңіз жағалауы	приморье
дуен, ләм	ылай, тұнба, өлі балшық	ил, осадок
дуенлы, ләмле	ылайлы, тұнбалы	илистый
дулқын	толқын	волна
дәрья	дарыя	широкая река
елға	өзен	река
елға арты, аръяғы	аржақ, арғы бет	заречье
елға башы	өзеннің басталар жері	исток
елға тамағы	саға	устье
ерма	бұзу, жару, мойын	прорыв (водн.), протока
ермақ I	қанау, өзек, жыра, сай	канава, балка, овражек
ермақ II	өзеннің тармағы, саласы	рукав реки
ерым I	жыра, сай, канау	балка, канава, овражек
ерым II	шұңқыр, қазынды, мойын	промоина, протока
зим	қабыршақ мұз	шуга
зират	мола, бейіт, оба, ескі мола	кладбище, могильник
известь	ізбес	известь
известьташ	ізбес тасы	известняк
ил	ылай, тұнба, өлі балшық	ил
инеш	бұлақ, жылға, шағын өзен, өзеншік	речка, ручей, ручеек
ихата	қаша, дуал, шарбақ, қоршау, тоқыма	изгородь, плетень, забор
ишелу	опырылып құлау, шөккен, шөгінді	обвал, оползень
иңкел	жыра, жылға, шұңқыр, ойпат	ложбина, впадина, низменный
иңкүлек	алқып, ойдым, шұңқыр	ложбина, лощина, впадина
каланча	мұнара	каланча, вышка, башня

кальга	бекініс, қорған, қамал	крепость, цитадель
канал	канал	канал
китерелмә	қоқта, салынды, үйіді	нанос
кичү	аяқ өткел	брод
көл	күл	зола
көрт	борасын, күртік	сугроб, занос
көрән туфрақ	қоңыр топырақ (жер)	бурозем
күл	көл	озеро
күзләвек	жылым	полынья
күлдәвек	шалшық	лужа
кювет	кювет	кювет
қабер	қабыр, көр, мола, бейіт	могила
қаберлек	ескі мола, оба	могильник
қаберстан	мола, бейіт	кладбище
қайнар чишмә	қайнар, бұлақ	гейзер, горячий ключ
қалқулық	төбе, төмпешік, қырат	холм, горка, возвышенность
қантар	кесек, түйір, сең, үйінді	ком, комок, глыба
қамышлық	калың камыс	место, заросшее камышом
қапқа	қапқа, дарбаза	ворота, калитка
қатлам	қабат	слой, пласт
қашлақ	қыя қабақ, баурай, еңкеу	косогор, скат горы
қое	құдық, тар тесік	колодец, скважина
қойма	қаша, дуал	забор, ограда
қом	құм	песок
қомташ	құмдақ, құмтас жер	песчаник
қурған, таучық	қорған	курган
қушылдық	құйылу, ағып келу	приток (реки)
қуыш	қуыс, кеуек	полость, пустота, дупло
қызыллық	қызылдық	краснота, румянец
қызыл туфрақ	қызыл топырақ	краснозем
қытыр, кечкенә қалқулық	төмпешік, төбешік	бугорок

қышлавық	қыстау, қыстық, қора	зимовье, зимовка
қышлау	қыстау	зимовье, зимовка
қыя	құз, жартас	скала
лабиринт	лабиринт	лабиринт
лава	лава	лава
лай	батпақ, балшық	грязь
мавзолей	мазар, мавзолей	мавзолей
мәйдан	бет, алап, майдан	площадь
манара	мұнара	минарет, башня, вышка
манзара	кәрініс, әсем к.	вид, пейзаж, панорама
мохит	мұхит, океан	океан
муен	қылта, мойнақ	перешеек
мәғара	үңгер, ғар	пещера
мөшкә	үйінді, науа, лоток	лоток, насыпь
нигез	фундамент, іргелік	фундамент, завалинка
нығытма	бекініс, қамал	укрепление
оазис	көгал, оазис	оазис
оерша, төер	кесек, түйір	комки, комочки
окоп	окоп	окоп
парк	бақ, парк	парк
паром	паром, сал	паром
порт	порт	порт
пляж	жаға, пляж	пляж
пристань	пристань	пристань
саз	батпақ, тартпа, мый, оқпан	болото, топь, трясина
сазламық	мый, оппа, тартпалы жер	болото, болотистое место
сазлық	тартпа, мый, оқпан, батпақ	болото, топь, трясина
сайлық	қайыр, таяздық, қайран	мель, мелководье, неглубокий
сайлық	саяз жер, таяз су, қайыр	мель, отмель
сал	сал	плот, лесосплав
салу	соқпа, шалу	раскат, ухаб
сары туфрақ	сары топырақты жер	желтозем
сланец	сланец	сланец

субүләр	су айрық	водораздел
суқмақ	соқпақ, сүрлеужол	тропа, тропинка
сулық	суат	водоем
сусақлағыч	қойма, судың қоймасы	водохранилище
сусызлық	сусыздық, құрғақшылық	безводье
сууткәргеч	сутарқыш	водопровод
сыза	жыра, сай	балка, сухая балка
сырт	жота, үстірт, адырлар қырқасы	хребет, кряж
сәфәр	саяхат	поездка, путешествие
сәяхәт	саяхат	путешествие, странствование
тайга	тайга	тайга
тайғақ	тайғақ, жылтыр	скользкий
тайғалақ	сырғанақ, тайғанақ	скользкий
тақыр	тақыр	ровный, укатанный
тамыр	желі, жарық	корень, жила, жилка
тарлавық	аңғар, сай, капсағай	ущелье, теснина
сөрелгән җир	жыртылған жер	вспаханное поле
тармақ	өзеннің тармағы, саласы	рукав, отвод
тау	тау	гора
тау асты	тау етегі, бөктер	подгорье
тау алды	тау бөктері	предгорье
тау биле	аңғар	седловина
тәу бите	баурай, қыя қабақ	склон, косогор
тау итәге	тау бөктері, етегі	подножье горы
тау куышы	үңгер, ғар	пещера
тау түбәсе	таудың шыңы	вершина горы, пик
тау җитене	асбест	асбест
ташқын	тасқын	поток
текә	тіп-тік	отвесный, крутой
текәлек	құлама, тіп-тік	крутизна, круча
терраса	терраса	терраса
тетрәвек	батпақты жер, мыйы	трясина, топкое место
тигезлек	жазық, тегіз	равнина
тимерташ	теміртас	железняк
типкен	қысым, салмақ, тегеуірің, күш	напор
тирбәлеш	кышкентай толқын	колебание, зыбь

тиреслек	үйме, үйінді	свалка, навозная куча
тирә	төңірек, аймақ, өңір, маңай	окрестность, округа
тирәнлек	тереңдік	глубина
тоба, упкын, су өермәсе	иірім, жылым, тұнғыйық	омут, пучина
тозлавық	сортан, сор, ащылы жер	солончак
тозлы туфрак	ащылы жер	солончак
тондырғыч	тұндырғыш	отстойник
тоннель	туннель	тоннель
торак	пәтер-үй	жилище
торак пункт	қоныс тепкен, ел орналасқан	населенный пункт
торф	жертезек	торф
тоташтырма	қоспа, маңдайша, ұстатқыш	перемычка
трасса	трасса	трасса
туғай	жайылма, ирең, қатпар	извив, излучина, извилина, пойма
тузан	шаң, тозаң	пыль
турта	көбік, қаспақ	накипь, пена
тунлық	тоң	мерзлота
төбәк	жер, жақ, өлке, ел	край, район, сторона, местность
төпсезлек	түпсіз, тұнғыйық, түбіжоқ	бездна
төрбә	табыт, склеп, лақыт, көр	склеп, усыпальница
түбәнлек	ойпат жер, жазық жер	низменность
түшәлмә юл	төселген жол	настильная дорога
уба, таучық	шағын қорған	небольшой курган
убылма	опырылып құлау	обвал, сброс
уелдық	шұқыр, шұңқыр	выбоина, вымоина
уелыш	кесу, қыю, тілу	разрез
уйсу	ойпат	низина, низменный
уйсулық	алқап, ойпат	лощина, низина
упқын	иірім, шыңырау, терең	пропасть, бездна, омут

упқын	тұнғыйық, жылым	пучина, пропасть, бездна
ур, тирән озын чокыр	үймек, дуал, шұңқыр	вал, ров
урғыл	сарқырама, қатты ағыс жер	быстрина, стремнина
урман	орман, ағаш, тоғай	лес
урман-дала	орман-дала	лесостепь
урман-тундра	орман-тундра	лесотундра
утрау	арал	остров
утраулық	архипелаг	архипелаг
хәрабә	құлап бықыған	развалины, руины
чалу	шалу	раскат (на зимней дороге)
чаң	дабыл, жар, қоңырау	колокол, набат
чирәм, үлән	шөп	трава, травка
чоқыр	шұңқыр, ор.	яма, рытвина, ров, ухаб, воронка
чоқырчық	батыңқы, кішкене шұңқыр	ямочка
чоңғыл	иірім, тұнғыйық,	омут, пучина
чуен юлы	темір жол	чугунная дорога, железн. дорога
чығанақ	қайнар көз, бұлақ	источник, месторождение
чытырманлық	ну, тыныс, шатқал, калын орман	чащоба, чаща, дебри
чөй язма	сына жазу	клинопись
чүл	шөл	пустыня
шарлавық	қайран, судың саяз жері	перекат
шарлама	құлама су, сарқырама	водопад, каскад
шлюз	шлюз	шлюз
шуғалақ	мұз, айдын, мұз сырғанақ	каток
ышық	пана, жасыру	укрытие, прикрытие, защита
юл	жол	дорога, путь, дорожка
юлсызлық	жолсыздық, жолдың бұзылуы	бездорожье, распутица

ябырылма	көшкін	лавина
ялан	дала	открытое поле, голая земля
ялантау	қасқа дөң	лысая гора
ярымутрау	түбек, жарты арал	полуостров
ярымчүл	шөлейт	полупустыня
яссы таулық	үстірт, шоқы, жөн, қырат, қырқа	плато, плоскогорье
әшрәф, чит, қырый	төңірек, өңір, маңай	окраина, окрестность
өелмә	бөгет, дамба, үйінді	дамба, насыпь
өлкә	аймақ, облыс	область
өсқорма	қондырма салу	надстройка
өсқуйма, ялғау	жалғау	надставка
өчаяқ	мосы, үштаған, үшаяқ	таган, тренога
үзәк	орта, орталық	центр
үзән	алап, алкап, ойпат, жазық жер	долина, низменность
үр	тікөр, қырат, шың	подъем, взъезд, высота, возвышенность
үрле	адыр-бұдырлы, таулы	холмистый, гористый
үткел	асу, аяқ өткел	перевал, брод
җилкән	желкен	парус
җимерек	ескі орын, қолап бықыған	развалина, руина
җимереклек	құлап бықыған, бүлінген	руины, разрушение, развал
җир	жер	Земля, земной шар
җылу	жылым	полынья
җәп, юл аермасы	жол аерымы, торап	развилка, развилина
һәйкәл	ескерткіш	памятник, скульптура

Климат. Һава. Һава шартлары, үзгәрешләре.	Климат. Ауа, күн райы. Табиғат құбылыстары.	Климат. Погода. Природные явления.
арыш қамчылау	жарқырау	стожары, зарница
аждаған	жарқыл, жарқырау	стожары, зарница
боз, борчак	мұз, бұршақ, жауын	лед, град
бозлавық	жұт, көкмұз	гололедица
болыт	бұлт	туча, облако
буран	боран	метель
бәс, қырау	қырау, қатқақ	иней, изморозь
бөдрә болыт	бұйра бұлт	туча курчавая
бөркү	бұзылған ауа, жаман ауа	спертый воздух
ғарасат, өермә	тайфун, дауыл	тайфун, буря, ураган
давыл	теңіз дауылы, боран	шторм, буран
дым	ылғал, дым, дымқылдық	сырость
дымлы	дымды, ылғалы	волглый
дымық	желсіз, тымық	безветренный (о погоде)
елдырым	жарқыл	зарница
зилзилә	жер сілкіну	землетрясение
зықы	қатқақ, жауын	изморозь
ис	иіс	запах
исәр җил	тұмсық жел, жылы жел	ветер ласковый
климат, һава	ауа райы	климат
көз	күз	осень
күк күкрәү	күн күркіреу	гром
күкрәүле янғыр	нажағай	гроза
күләгә	көлеңке	тень
күләңкә	көлеңке	тень
қар	қар	снег
қарлы буран	бұрқасын	вьюга
қарлы давыл	бұрқасын	вьюга
қатқақ	мұздаған, қатып қалған	мерзлый (о земле)
қызулық	шыжыған ыстық, ыстық ауа	жара
қоен яңғыр	нөсер	ливень
қойма яңғыр	нөсер	ливень

қыш	қыс	зима
ләйсән яңғыр	көктемгі жаңбыр	дождь весенний
пысқақ яңғыр	сіркіреген жауын	дождь мелкий, изморось
рашқы	уақ қар	снег мелкий (крупа)
саба җиле	самал	зефир
сил	қабыршақ мұз, сел	шуга, сель
су ташуы	су басу	наводнение
суық	аяз	мороз
сықы	қырау	иней
сықым	қыраулатқан, қырау басқан	заиндевелый
сәмүм	ыстық, жел	горячий ветер пустыни
талғын	самал жел	ветер тихий
ташу	тасқын, су тасу	паводок, половодье, разлив
таң суы, чық суы	таңертеңгі шық	роса утренняя
таң җиле	самал	зефир
туфан	тасқын, субасу	потоп, наводнение
туңлық	тоң	мерзлота
тымызык	желсіз	погода безветренная
тынчу	борсыған, шірік иіс, көгерген	затхлый
чағым	сағым	мираж
чатлама	шытынған сары аяз	мороз трескучий
чиратырға	тоңазыту, үсіту, мұздату	подмораживать
чық	шық	роса
шәфәкъ	сәрі, шапақ	заря
шәүлә	көлеңке	тень
ышык	паналау, жасырыну	укрытие (от дождя)
ябалак қар	жапалақ қар	снег хлопьями
яз	жазғы тұрым, көктем	весна
яшен	нажағай, найзағай	молния
яшенле яңғыр	нажағайлы жаңбыр	дождь с грозой
яңғыр болыты	қара бұлт	туча
өермә	құйын, алай-дулей	вихрь
өйлә	түс, талтүс	полдень
өлкәр	жарқырау	стожары
җил, җил-давыл	жел, дауыл	ветер, буря

ҙилес һава	салқын, қоңыр салқын	прохлада
ҙир селкенү	жер сілкіну	землетрясение
ҙәй	жаз	лето
һава	аспан, көк	воздух, небо, погода
һава, атмосфера	атмосфера	атмосфера

IV бүлек

Асыл ташлар	Асыл тастар	Благородные камни
алмаз	алмас	алмаз
ахақ	ақық тас, агат	агат
ачуташ	ашудас	квасцы
балбал	салттық тас	ритуальный камень
гәрәбә	янтарь	янтарь
гәүһәр	інжу	перл, жемчуг
зәңгәр яхут	сапфир	сапфир
зәбәрҗәт	изумруд, хризолит	изумруд, хризолит
қызыл яхут	лағыл тас	рубин
мәрмәр	мрамор	мрамор
мәрҗән	моншақ	бусы
топаз	топаз	топаз
туф-туф	топаз	топаз
энҗе	інжу	жемчуг
яхут	жақыт	яхонт

V бүлек

Металлар	Металдар ерітпе қоспасы	Металлы, сплавы
ағалтын	платина	платина
аққұрғаш	қалайы	олово
алтын	алтын	золото
бақыр	мыс	медь
бронза	қола	бронза
көмеш	күміс	серебро
күнә суы	сынап	ртуть
қорыч	құрыш, болат	сталь
құрғаш	қорғасын	свинец
никель	никель	никель
терекөмеш	ртуть, сынап	ртуть
тимер	темір	железо
титан	титан	титан
чуен	шойын	чугун
жиз	жез	латунь

Жәнлекләр, хайваннар	Айуандар, аңдар, кішкіне аңдар	Животные, звери, зверьки
аждаһа	айдаһар, аждаһа	дракон
ақ төлке	сілеусін	песец
ана арыслан	арыстанның қаншығы	львица
ана қуян	ұрғашы қоян	зайчиха
арыслан	арыстан	лев
ас	ақ тышқан	горностай
аю	аю	медведь
барс	барыс	барс
бегемот	бегемот	бегемот
бизон	бизон	бизон
болан	бұғы	олень
борындық	ала тышқан, аңсары тышқан	бурундук
буйвол	енеке, буйвол	буйвол
бурсық	борсық	барсук
бүре	қасқыр, бөрі	волк
ғыйфрит	ғажайып нәрсе	чудовище
диңгез арысланы	теңіз арыстаны	сивуч
диңгез керпесе	теңіз кірпісі	еж морской
диңгез мәчесе	теңіз мысығы, котик	котик морской
енот	жанат	енот
ертқыч хайван	жыртқыш аң	зверь-хищник
ехидна	ехидна	ехидна
жофар	жұпар тышқан	выхухоль
жираф	жираф	жираф
зебра	зебра	зебра
зубр	зубр	зубр
йомран	саршұнақ	суслик
йомрыбаш	жұмрыбас	круглоголовка
каркедон	мүйез-тұмсық	носорог
керпе	кірпік шешен, кірпі	еж
кеш	бұлынғыр	соболь
көзән	сасық күзен	хорь, хорек
көнгерә	кенгуру	кенгуру
күсе	сабауқұйрық, мұжыма тышқан	крыса
қабан	қабан	кабан
қама	кама, қамшат	выдра

қаплан	қаблан	леопард
қомақ	мұжыма тышқан	крыса
қондыз	құндыз	бобр, бобер
қушаяқ	қосаяқ	тушканчик
қуян	қоян	заяц
қырғый ат	тарпан	тарпан
қыр кәжәсе	елік	косуля
қырмысқаашар	құмырсқа қаректі	муравьед
қыр мәчесе	дала мысығы	оцелот
ләтчә	ақ тышқан, ласка	ласка
ләү	айдаһар	дракон
маймыл	маймыл	обезьяна
мөгезборын	мүйез-тұмсық	носорог
мөгезле эре болан	марал	марал
поши	бұлан	лось
саз қондызы	құндыз	нутрия
сайғақ	қарақұйрық	сайгак
сары-үгез	қошқар-өгіз	овцебык
сасы көзән	сасык күзен	хорь, хорек
себер бурсығы	қыну	росомаха
селәүсен	сілеусін	рысь
сусар	сусар	куница
суқыр тычқан	көр тышқан	крот
су сыеры	бегемот	бегемот
тавышқан	қосаяқ	тушканчик
тау боланы	марал	марал
тау кәжәсе	қарақұйрық	газель
тиен	тиін, ақ тиін	белка
тур	жабайы өгіз	тур
тычқан	тышқан	мышь
тюлень	итбалық, тюлень	тюлень
төлке	түлкі	лиса
төнгелек	сонь	сонь
урман сыеры	бұлан	лось
урман мәчесе	сілеусін	рысь
фил	піл	слон
чуар сыртлан	қорқау	гиена
чуар юлбарыс	пантера	пантера
чәшке	норка	норка
чүл бүресе	қорқау, шакал	шакал
шолған	атжалман аң	землеройка
юлбарыс	жолбарыс	тигр
янут	жанат	енот

ярқанат	жарқанат	летучая мышь
әрлән	атжалман	хомяк
үр куяны	өр қояны	заяц-русак
VI бүлеккә бәйле сүзләр	**VI-тарауға қатысы бар сөздер**	**Слова, относящиеся к VI разделу**
оя	ұя, үн, үнгір	берлога, логово, конура, гнездо
туплавык	жатақ	лежбище
тәбе	қапқан, тәпи	мышеловка
хайваннар	айуандар	животные
өн	ұя	нора, гнездо
җәнлекләр	аңдар	звери, зверьки

VII бүлек

Өй хайваннары (терлек-туар)	Үй айуандары, үй малдары	Домашние животные
ат	ат	лошадь, конь
байтал	бие	кобыла
бия	бие	кобыла
бозау	бұзау	теленок
бәти	қозы	ягненок
бүлтерек	қозы	ягненок
бүре эте	бөрібасар	волкодав
дуңғыз	шошқа	свинья
дөя	түйе	верблюд
ишәк	есек	осел
кәҗә	теке	козел
қачыр	қашыр	лошак, мул
қолын	құлын	жеребенок
қузы	қозы	ягненок
қучқар	қой, қошқар	баран
мәче	мысық	кот, кошка
песи	мысық	кот, кошка
пони	пони	пони
сарық	қой, қошқар	баран
саулық	тұсақ, ұрғашы қозы	ярка
сыер	сыйыр	корова
тай	құлын	жеребенок
толпар	тұлпар	тулпар, сказоч. конь
туар	мал	скот
тәвә	түйе	верблюд
тәкә	теке	козел
эзқуар	ізші ит	ищейка
эзтабар	ізші ит	собака-ищейка
эт	ит	собака, пес
юрға	жорға	лошадь-иноходец
үгез	өгіз	бык

VII бүлеккә бәйле сүзләр	VII-тарауға қатысы бар сөздер	Слова, относящиеся к VII разделу
абзар	мал қора	стойло, хлев
аран	мал қора	стойло, хлев
йот, терлек қырылу	індет	падеж скота
көту	табын, топ мал	гурт, стадо
печан	пішен	сено
табын	табын, үйір	табун

тибен	отар жайылым	тебеневка
туплавық	қоныс	стойло, стойбище
өркәч	өркеш	горб у верблюда
Атларға бәйле сүзләр	**Аттарға қатысы бар сөздер**	**Слова, связанные с лошадью**
авызлық	ауыздық, сулық	удила
ақбүз ат	көк ат	бело-сивый конь
алаша ат	азбан, ат	мерин
алмачуар	сұр ат	серый в яблоках конь
арба	арба	телега
арғамақ	жүйрек ат	скакун
арқалық	көтерме, арқалық, белкөтерме	чересседельник
бөят	қамыт киізі	подхомутник
дилбегә	делбе, божы	вожжи
ияр	ер, ауыт, ершік	седло
ияр ағачы	қаптал, ердің қапталы	ленчик (у седла)
ияр аелы (бавы)	айыл, тартпа, керайыл	подпруга
ияр асты	тоқым, тебінгі	чепрак
ияр киезе	терлік, тершік	потник
ияр қаешы	ер белдігі, белбеуі	путлище
ияр қаплавычы	ер жабу, тебінгі	тебенек
ияр қашы	ердің қасы	лука
ияр қойрықчасы	құйысқан	нахвостник
ияр элмәге	сырғалық	мочка (у седла)
ияр япмасы	ат жабу	попона
йөгән	жүген	узда
кешән, тышау (бау)	тұсау, тұсамыс	путы
күкбуз ат	көк ат	сивый конь
қара туры ат	қара ат, баран ат	вороной конь
қола ат	құла ат	саврасый конь
қорық	құрық, ілмек, ілгек	крюк, лассо
қырықмыш	тай, күзелген тай, жабағы	стригунок
нуқта	нотқа	недоуздок
олау	көлік, лау, обоз	подвода, обоз
печәнлек	пішен сарай	сеновал
савыр	сауыр	круп лошади
тышау	тұсау, тұсамыс	путы
җирән ат	күрең ат, жирен ат	рыжий конь

VIII бүлек

Сөйрәлүчеләр, суалчаннар	Баурымен жорга-лаушылар, құрттар	Пресмыкающиеся, черви
бақа	бақа	лягушка
бақа тәңкәсе	бақа қабыршағы	риска
бақыр елан	қоңыр жылан	медянка
буар	айдаһар жылан	удав
гөберле бақа	құрбақа	жаба
диңгез қысласы	теңіз қысқышы, креветка	лангуст, краб, креветка
елан	жылан	змея
йомрыбаш	жұмырыбас	круглоголовка
кобра	улы жылан, кобра	кобра
кәлтә	кесерткі	ящерица
күбәләк қорты	көбелек құрты	гусеница
қара елан	улы жылан, қара жылан	змея ядовитая
қорт	құрт	червь
кортча	құртша	червец
қысла	шаян, қысқыш	рак
қысла қабығы	кішкентай қабыр-шақ	ракушка
моллюск	моллюск	моллюск
питон	питон	питон
посқын қысла	тақуа қысқыш	рак-отшельник
селәүчән	құрт	червь
сигезләк, сигезаяқ	сегізаяқ	осьминог, спрут
суалчан	құрт	сосальщик, червь
сөлек	сүлік	пиявка
тасма суалчан	ала құрт	цепень
ташбақа	тасбақа	черепаха
тешсез моллюск	тіссіз моллюск	моллюск-беззубка
тимсах	крокодил	крокодил
тузбаш елан	сарыбас жылан	уж
әйләнчек суалчан	құрт, коловратка	коловратка
әкәм-төкәм	ұлу	улитка

IX бүлек

Қошлар	Құстар	Птицы
аққойрық	аққұйрық	белохвост
аққош	аққу	лебедь
аккүз	аккөз	белоглазка
ақмуен	ақмойын	белошейка
ақтүш	ақтөс	белобрюшка
ақчарлақ	шағала	чайка
ала қарға	ала қарға	ворона
ана қаз	ұрғашы қаз	гусыня
ана тавис	тоты (ұя басары, мекияны)	пава
баба қош	бірқазан	пеликан
байғыш	байғыз	сыч, филин
балашар	балашар	медоед
безқойрық	бізқұйрық	шилохвостка
бибек	қызғыш	чибис
бытпылдық	бөдене	перепел
бөркет	бүркіт	орел, беркут
бүдәнә	бөдене	перепел
гага	гага	гага
гагара	гагара	гагара
давыл қошы	дауылпаз	буревестник
диңгез ақчарлақ-лары	альбатрос	альбатрос
диңгез бөркете	суқарақұс	орлан
диңгез қозғыны	бірқазан, баклан	баклан
дүдәк	дуадак	дрофа
игәү борын	егеү мұрын	грохаль
имән борын	емен мұрын	дубонос
имән чыпчығы	емен шымшығы	дубравник
йонлач	шерстопер	шерстопер
йөгерек қошлар	жүйрік құстар	бегунки
йөзүче қошлар	суда жүретін құстар	водоплавающие птицы
қақаду	какаду	какаду
керәшә	қарлығаш	ласточка береговая
киек	жабайы құс	дичь
киндер чыпчығы	шыбшық	коноплянка
колибри	колибри	колибри
кондор	кондор	кондор
көртлек	құр	тетерев
күгәрчен	көгершін, кептер, көк к.	голубь

күке	көкек	кукушка
күкшә	көкше, орман саусқаны	сойка
күлбоға	оқпақ	выпь
қаен чыпчығы	қаен құс	березовка
қаз	қаз	гусь
қара бүрек	қара бөрік	снегирь
қара қарға	құзғын қарға	грач
қарақош	қара құс	орел-могильник
қаратүш	қаратөс	черногрудка
қара үрдәк	қара үйрек	чернушка
қарлығач	қарлығаш	ласточка
қарчыға	қаршыға	ястреб
қашқалақ	қасқалақ, су тауығы	лысуха
қозғын	құзғын, қара қарға	ворон-стервятник
қорташар	құрташар	щур
қупшыл	құпшыл	щеголь
қураз	қораз	глухарь-самец
қыза, тычқан тотучы	қыза	мышелов
қызыл қаз	қызыл қаз	фламинго
қызыл түш	орман құсы, зяблик	зяблик
қыйғыр	жауын тілеуші, шақырушы	чеглок
қылқойрық	қылқұйрық	горихвостка
қырғавыл	қырғауыл	фазан
қыр күгәрчене	тау көгершіні	вяхирь
қыр тавығы	құр	куропатка
қычытқан чыпчығы	қалақай шымшығы	крапивник
лироқойрық	лироқұйрық	лирохвост
ләкләк	көккұтан, ләйлек	аист
миләш чыпчығы	сары шымшық, сыйыр құйрық	дрозд-рябинник
мәче башлы ябалақ	жапалақ	сова
нарат чыпчығы	қарағай шымшығы	пеночка
песнәк	сары шымшық	синица
поляр қазы	поляр қазы	морянка
саесқан	сауысқан	сорока
саз қарчығасы	ақсары, ителгі	лунь
сары тутый (соры)	сұр тоты	жако
сары чыпчық	шымшық (сары, көк)	чиж
сары ябалақ	сары жапалақ	неясыть
солы чыпчығы	сары торғай	овсянка

суер	құр, қара құр	ґлухарь
су тавығы	қасқалақ, су тауығы	лысуха
сыерчық	қараторғай	скворец
сәмруғ	симург	симург (сказочн.)
тавис	тоты (әдемі құйрықты құс)	павлин
тавық қарчығасы	тавық қаршығасы	ястреб-тетеревятник
тартай	тартар	дергач, коростель
тартар	тартар	дергач, коростель
тау чыпчығы	тау шымшығы, торғайы	вьюрок
таш чыпчығы	тас шымшығы, торғайы	каменка
тилгән	ителгі, ақсары	лунь
торна	тырна	журавль
торымтай	бөктергі	пустельга
туқран	тоқылдық	дятел
туқыр қош	тоқыр құс	ткач
тундра қазы	тундра қазы	казарка
турғай	бозторғай	жаворонок
тутый қош	тоты	попугай
тәвә қошы	түйе құс	страус
тәкәрлек	қызғыш	чибис, пигалица
тәлләтәвеч	вальдшнеп	вальдшнеп
төн қарчығасы	ешкіемер	козодой
төн қошы, ябалақ	жапалақ	сова
төн лачыны	қырғый	кобчик
төн пәрие, ябалақ	жапалақ	сова
урман қарғасы	орман қарғасы	ронжа
урман күгәрчене	орман кептері	горлица, горянка
урман саесқаны	көкше, орман сауысқаны	сойка
урман тавығы	құр	глухарь
урман турғае	орман торғайы	юла
урман чыпчығы	орман шымшығы	завирушка
урман шөлдие	вальдшнеп	вальдшнеп
уҗым ябалағы	түн құсы	совка яровая
челән	көккұтан	цапля
чечет	чечет	чечет
чикләвек чыпчығы	жаңғақ шымшығы	ореховка
чуқыр	клест, шоқыр	клест
чуллық	таукүдірет	бекас
чумғалақ	сүңгүір үйрек	нырок

чыпчык	шымшык, торғай	воробей
чәперчек	қаратамақ	трясогузка
чәүкә	ұзақ	галка
чүлекмә,торна	тырна	журавль
шоңқар	сұңқар, лашын	кречет
шәүлегән	сарғалдақ	иволга
шөлди	жылқышы құс	кулик
яңғыр теләнчесе	жауын тілеуші	иволга, чеглок
яңғыр чыпчығы	жауын шымшығы	зуек
әтәлге	сұңқар, ителгі	балабан (сокол)
өке	жапалақ	сова
өчбармақ	үшсаусақ, үшбармақ	трехперстка
үрмәләч	поползень	поползень
һөдһөд	удуд	удод
Йорт қошлары	Үй құсы	Домашние птицы
ана қаз	ұрғашы қаз	гусыня
күркә	көрке тауық	индейка
қаз	қаз	гусь
тавық	тауық	курица
таждар тавығы	цесарка	цесарка
чеби	тауықтың балапаны	цыпленок
әтәч	әтеш, қораз	петух
үрдәк	үйрек	утка
IX-бүлеккә бәйле сүзләр	IX-тарауға қосымша сөздер	Слова к IX разделу
кетәк	күрке, құс қамайтын күрке	птичник
қаурый	қауырсын, құсжүн	перо птицы
кунача	бақан, ағаш	насест

Х-бүлек

Күбәләкләр	Көбелектер	Бабочки
ак күбәләк	ақ көбелек	белянка
алма күбәләге	алма көбелегі	полодожерка
гәрәңкә күбәләге	тарна көбелегі	брюквенница
дүләнә күбәләге	долана көбелегі	боярышница
ефәк күбәләге	жібек көбелегі	шелкопряд
идел күбәләге	еділ көбелегі	поденка
икмәк күбәләге	астық көбелегі (күйесі)	зерновая моль
кисекбаш	шайтан көбелегі	адамова голова
кәбестә күбәләге	ақ көбелек	капустница
көя	күйе	моль
күбәләк	көбелек	мотылек, бабочка
қычытқан күбәләге	қалақай көбелегі	крапивница
тасма күбәләк	таспа көбелек	ленточница
тут ефәкчесе	жібек көбелегі	шелкопряд
төн күбәләге	түн көбелегі	совка, ночная бабочка
әрекмән күбәләге	түйеошаған көбелегі	репейница

XI-бүлек

Қоңғызлар	Қоңыздар	Жуки
ағач қоңғызы	ағаш қоңызы	дровосек
елға қоңғызы	жылға қоңызы	ручейник
иген қоңғызы	егіс қоңызы	кузька
йөзгәләк қоңғыз	су қоңызы	жук-плавунец
кисмән қоңғызы	ағаш қоңызы	дровосек
Колорадо қоңғызы	Колорадо қоңызы	Колорадский жук
қамқа	қызыл қоңыз	божья коровка
май қоңғызы	саратан қоңызы	майский жук
мөгезле қоңғыз	мүйізді қоңыз	жук-рогач, жук навозный
озынборын	бізтомсық қоңыз	долгоносик
орлық қоңғызы	астық кене, жер-кене, таскене	зерновик, клещ зерновой
су қандаласы	су қандаласы	жук-водомер
сусәяр қоңғызы	сусүйер қоңыз	жук водяной
тал кисмәне	тал қоңызы	скрипун
төчлегән қоңғызы	заболонник	заболонник
чуар қоңғыз	ала қоңыз	пеструшка
чәчәкләч	гүлсүйгіш қоңыз	цветолюб
әвернәле қоңғыз	ала қоңыз	жук-крестовик
әйнәлгеч қоңғыз	айналма қоңыз	жук-вертячка

Бөжәкләр	XII-бүлек Шыбын-шіркей, құрт-құмырсқа	Насекомые
ағулы үрмәкүч	бүйі, улы өрмекші	тарантул
бал қорты	ара, бал ара	пчела
бишавыз	бесауыз құрт	пятиустка
бөгелчәк	сона	слепень
бөе	бүйе, улы өрмекші	тарантул
бөргә	бүрге	блоха
бөре ашаучы	бүршік құрт	почкоед
гөблә	қара күйе	тля
йонашар	мамық құрты	пухоед
йонқояр	жүнқояр	рунец, власоед
көбелә	бүршақ күйесі	тля гороховая
күбавыз	көп ауызды құрт	многоуст
күбаяқ	көп аяқты құрт	многоножка
қабақчы	қабық құрты	короед
камышлавық	омарта құрты	пяденица
қандала	қандала	клоп
қарақорт	қарақұрт	каракурт
қом қазығыч	құм құрты	пескорой
қырғаяқ	есекқұрт, қырықаяқ	мокрица, сороконожка
қырмысқа	құмырсқа	муравей
мамықашар	мамық құрты	пухоед
озынаяқ	ұзын сыйрақ	долгоножка
озынборын	бізтомсық маса	комар-долгоносик
озынборынча	бізтомсық маса	комаровка
печән бете	пішен құрты	сеноед
саранча	көккасқа шегіртке	саранча
су борчағы	су бүргесі	дафния
суқыр чебен	шіркей, ұсақ шыбындар	мошкара
талпан	кене, таскене	клещ
тиреашар	тері құрты	кожеед
тирес чебене	тезек құрты	навозница
төклетура	қоңыз	шмель
төнгелчә	түн құрты	ночница
төш қортқычы	плодожил	плодожил
укра	балапан құрт	личинка
умарта қорты	омарта қорты	пяденица
урман бете	кене, таскене	клещ
фаланга	бүйе	фаланга

чаян	шаян	скорпион
чөбен	шыбын	муха
чебен-черки	шіркей	мошкара
черки	маса	комар
чикерткә	көк шегіртке	кузнечик
чуар тарақан	ала тарақан	солдатка
чәчәкашар	гүл құрты	цветоед
шөпшә	сона	оса
эт бете	кене, жаркене, таскене	клещ
өй чикерткәсе	қара шегіртке, шыйқылдауық	сверчок
үлән бете	бүршақ күйесі	тля
үрмәкүч	өрмекші	паук
җайдак	жайдак	наездник, всадник

XII-бүлеккә сүзләр	XII-тарауға сөздер	Слова к XII разделу
ана корт	ана ара	матка пчелиная
балавыз	балауыз	воск
кәрәз	балауыз	сот
кәрәз бал	бал	сотовый мед
тотым	өрмекшінің ұясы	паутина
умарта	омарта	улей
чаккыч	шанышқы, бізгек, піскек мұрт	жало
чолык	шұлык	борть
чолыкчылык	ормандағы ара шаруашылығы	бортничество
чүнник	омарта	пасека
әрәтә	балауызға арналған рама	рама для сота в улье

XIII-бүлек

Балықлар	Балықтар	Рыбы
айбалық	айбалық	луна-рыба
акула	акула	акула
ала балық	сиг	сиг
алабуға	алабұға	окунь
бикрә	бекіре	осетр
бәртәс	язь	язь
дельфин	дельфин	дельфин
диңгез балығы	тарань	тарань
еланбалық	жыланбалық	угорь
еланбаш	жыланбас	змееголов
иренләч балық	ерінді балық, губан	губан
камбала	камбала	камбала
карп	карп	карп
кашалот	кашалот	кашалот
кета	кета	кета
килька	килька	килька
кит	кит	кит
кәлчәк	чехонь	чехонь
кәрәкә	табан балық, табақ балық	карась
күпек балық	акула	акула
қара балық	қара балық	линь
қаяз	суен, усач	усач
қомқорсақ	тасбас, шабақ балық	пескарь
қобан балық	тыран	лещ
қушбаш	голавль	голавль
қызыл балық	қызыл балық	красная рыба
қызыл қанат	қызылқанат балық	красноперка
қызыл күз	қызылкөз балық	красноглазка
қырпы	құртпа	белуга
маймыч	құртшабақ	малек
маңқа балық	ерш	ерш
мыеқлы балық	суен, усач	усач
мәрсин	бекіре	осетр
омуль	омуль	омуль
пычқы балық	ара тұмсықты балық	пила-рыба
сағалақ	сағалақ	голец
сазан	сазан	сазан
судак	көксерке	судак

сөләймән балық	лосось	лосось
сөмбаш	семга	семга
табақ балық	табан балық, табақ балық	карась
тарань	тарань	тарань
ташбаш	тасбас, шабақ балық	пескарь
тешле кит	косатка	косатка
тунец	тунец	тунец
тәлпияк	густера, шабақ сыяқты	густера
тәрәч	треска	треска
төн балығы	түн балығы	звездочет
уқбаш	севрюга	севрюга
уқборын	севрюга	севрюга
форель	форель	форель
чабақ	шабақ	плотва
чуар балық	ала балық	ряпушка
чуқыр балық	севрюга	севрюга
чуртан	шортан балық	щука
чөгә	бекіре	стерлядь
чүкеч балық	балға балық	рыба-молот
шыртлаҡа	ерш	ерш
эт балығы	итбалық	вьюн
этләй	итбалық	вьюн
яланғач балық	сағалақ	голец
ҙиленбалық	уклейка	уклейка
жимбалық	жембалық	живец
XIII-бүлеккә бәйле сүзләр	XIII-тарауға байланысты сөздер	Слова к XIII разделу
ау	ау, балық аулау, аңшылық	невод, охота, ловля рыбы
балық сөте	ұрық без	молока
балық тәңкәсе	қабыршақ	рыбья чешуя
қармақ	қармақ	крючок
уылдық	уылдырық	икра
уылдық сүрүе	паюс	паюс
уылдық чәчү	уылдырық шашу	икрометание, нерест

XIV бүлек

Ағачлар	Ағаштар	Деревья
ағач	ағаш	дерево
ақ чыршы	самырсын	пихта
байтирәк	байтерек	ива ветвистая
бамбук	бамбук	бамбук
бук	бук	бук
бөке ағачы	тығын ағаш	пробковое дерево
зирек	ольха	ольха
зәйтүн ағач	зайтун ағашы	олива
имән	емен	дуб
кактус	кактус	кактус
кипарис	кипарис	кипарис
кәстәнә	каштан	каштан
көмеш сәрви	самырсын, бал қарағай	кедр белый
қаен	қайын	береза
қарағай	сағыз қарағай, бал қарағай	лиственница
қарағач	қарағаш	карагач
қоры ағач	ақ үйеңкі	ясень
қызыл ағач	қызыл ағаш	красное дерево
қыр чағаны	қыр үйеңкісі	паклен
нарат	қарағай	сосна
пальма	пальма	пальма
песиле тал	дала үйеңкісі	верба
савыр	бозарша, туя	туя
саксаул	сексеуіл	саксаул
сандал ағачы	сандал ағашы	сандаловое дерево
сәрви ағач	акация	акация
сөял сыман сабаклы қаен	қотыр қайын	береза повислая, бородавчатая
тал	тал, үйеңкі	ива
татар өрәнгесе	татар үйеңкісі	клен татарский
тек	тик	тик
тиле нарат	шілік, тис	тис
тимер ағач	темір ағаш	железное дерево
тирәк	қара терек	осокарь
тис	шілік, тис	тис
туйра	тойыр	дуб молодой
тупыл	терек	тополь
тут	тут ағашы	шелковица
усақ	көк терек	осина

чаған	үйеңкі	клен
чинар	шынар, платан	платан
чынағач	үйеңкі	клен
чыршы	шырша	ель
эвкалипт	эвкалипт	эвкалипт
элмәлек	шоқ тоғай, кішкене орман	роща ильмовая
эрбет чикләвеге ағачы	самырсын, бал қарағай	кедр
юкә	жөке ағашы	липа
өрәңге	үйеңкі	клен
өянке	боз тал, үйеңкі	ветла, ива
XIV-бүлеккә сүзләр	**XIV-тарауға сөздер**	**Слова к XIV разделу**
ағач қабығы	ағаш қабығы	шкура дерева
ағач төбе	түбір, томар	пенек
ботақ	бұтақ	ветвь дерева
бөре	бүршік	почка
ешқынлық	жыныс ағаш, шатқал	чаща, чащоба
ешлық	шатқал	чаща
имәнлек	емен орманы	дубрава
имән чикләвеге	емен түйіршігі (өрігі)	желудь
киселеш	қыю, тілу	срез, сечение, разрез
кисем	кесілу, шабу	срез, разрез, сечение
кисемтә	қыю, тілу	срез, разрез, сечение
кисенте	шабу	срез
кисентек	кесілу	срез, разрез
кисәү	шала жанған отын	головешка
кәүсә	сабақ	ствол
қаенлық	шоқ қаен	березовая роща
қара урман	ну орман	дремучий лес
қоры-сары	шөмшек, шөпшек, шырпы	валежник
қырый	орман шеті, тоғай шеті	опушка леса
наратлық	қарағайлы орман	сосновый бор
нарат урманы	қарағайлы орман	сосновый бор

сирәк ағачлык	селдір тоғай, сирек тоғай	редколесье
туз	тоз, қабық	береста
туйралық	емен орманы	дубрава
төпсә	түбір, томар	пень
төпчек	түбіршік	пенек
тортыш	кесінді, шет тақтай	горбыль
түмгәк	төмпешік	кочка
урман	орман, тоғай, ағаш	лес
урман-дала	орман-дала	лесостепь
урман қырые	орман, тоғай шеті	опушка леса
урман-тундра	орман-тундра	лесотундра
чағанлық	үйеңкі орманы, тоғае	кленовая роща
чыбық-чабық	шыбық	хворост
чыршылық	шыршалы орман	ельник
чыршы урманы	шыршалы орман	ельник
чытыр	шыбық	хворост
чытырманлық	шатқал, жыныс ағаш	чаща, чащоба
ширбәт	шырын, қаен шырыны	березовый сок
шырантай	қу ағаш, курап қалған ағаш	сухостой
ылыс	қылқан жапырақ	хвоя
ышна ачу	ағашты тамырымен жұлу	корчевание леса
үзағач	ағаш	древесина
җәпләкә	ашалы бұтақ	развилистый сук

XV бүлек

Вақ ағачлар	Тал-шілік, бұта	Кустарниковые
Алтай дүләнәсе	Алтай доланасы	боярышник алтайский
арчан	арша	можжевельник
балан	жәңкеш	калина
барбарис	бәрі қарақат	барбарис
ғөлжимеш	раушан	шиповник
дүләнә	долана	боярышник
киек айвасы	ақ долана	боярка белая
кизил	қызыл тал	кизил
крыжовник	қарлыған	крыжовник
күгән, күгәнлек	шомырт, терн	терн, терновник
қарлығанлық	қарақат бұтасы	смородинник
қуралық	бүлдірген сабағы	малинник
қусақ	тал-шілік, бұта	куст, кустарник
қызыл дүләнә	ал-қызыл долана	боярышник кроваво-красный
облепиха	итмұрын шырғанақ	облепиха крушиновидная
олеандр	олеандр	олеандр
Рихтер солянкасы	олеандр	солянка Рихтера
сирень, сирин	сирень	сирень
сынучан эт шомырты	сыңғақ итшомырт	крушина ломкая, ольховидная
талтирәк	талтерек	ракиты, ракитник
тубылғы	тобылғы	таволга
шомырт	мойыл	черемуха
эт борын гөлжимеш	коңыр раушан	шиповник коричневый
эт шомырты	итмұрын раушан	шиповник собачий
эфедра	қызыл тамыр қылша	эфедра
әлүчә	алша	алыча
әрәмәлек	ұсақ тал-шілік	кустарник мелкий

XVI бүлек

Җимеш ағачлары	Жеміс ағаштары	Плодовые, фруктовые деревья
абрикос ағачы	абрикос, а. ағашы	абрикос, а. дерево
айва, а. ағачы	айва, а. ағашы	айва, а. дерево
алма, а. ағачы	алма, а. ағашы	яблоко, яблонька, я. дерево
ананас, а. ағачы	ананас, а. ағашы	ананас, а. дерево
анар, а. ағачы	анар, а. ағашы	гранат, г. дерево
балан	шеңгел жидек	калина
банан, б. ағачы	банан, б. ағашы	банан, б. дерево
груша, г. ағачы	алмұрт, нәк, а. ағашы	груша, г. дерево
гөлбәдрән	шетен, ш. ағашы	рябина дикая
зәйтүн, з. ағачы	зәйтүн, з. ағашы	олива, о. дерево
инжир, и. ағачы	инжир, и. ағашы	фига, ф. дерево
күрәгә	көреге	куряга
қараҗимеш	қара өрік	чернослив
қузы, чикләвек	Грек жаңғақ	орех грецкий
лимон, л. ағачы	лимон, л. ағашы	лимон
миләш	шетен, ш. ағашы	рябина
миндаль, бадам	ащы бадам	миндаль
Себер миләше	Сібір шетені	рябина Сибирская
слива	қара өрік	слива
тут ағачы	тут ағашының бір түрі	смоковница
тәрәнҗе	ащы апельсин	померанц
төче чия	қызыл шие	черешня
хөрмә, х. ағачы	хұрма, х. ағашы	финик, ф. дерево
чикләвек, ч. ағачы	жаңғақ, шаттауық	орех, о. дерево
чия, чия ағачы	шие, шие ағашы	вишня, в. дерево
әфлисун, ә. ағачы	апельсин, а. ағашы	апельсин, а. дерево

XVII бүлек

Авыл хужалык культуралары	Ауыл шаруашылық культуралары	Сельскохозяйственные культуры
арпа	арпа	ячмень
арыш	кара бидай	рожь
ашлык	астық	хлеба
бодай	бидай	пшеница
дөге	күріш	рис
киндер	конопля	конопля
кукуруз	жүгері	кукуруза
көнбағыш	күнбағыс, күнбағар, айқабақ	подсолнух
қара бодай	қара құмық	гречиха
қолмақ	құлмақ	хмель
Қытай чикләвеге	жер жаңғағы, Қытай ж.	арахис
солы	сұлы	овес
сүс җитене	талшықты зығыр, салалы з.	лен-долгунец
тавық тарысы	тары	просо
тары	тары	просо
тубалбаш	жоңышқа, беде	клевер
туқранбаш	жоңышқа, беде	клевер
туқран печәне	жоңышқа, беде	клевер
тумырқабаш	жоңышқа, беде	клевер
тәмәке	темекі	табак
тәрәш	талшықты зығыр, салалы з.	лен-долгунец
җир чикләвеге	жер жаңғағы	земляной орех
җитен	зығыр	лен
XVII бүлеккә қушымта сүзләр	XVII тарауға қатысы бар сөздер	Слова к XVII разделу
арық	арық	арык
ашлық	астық	жито
ашлық қыры	егін	нива
ашлық суғу	астық басу	молотьба
ашлық суырғыч	веялка	веялка
балаган	балаган	балаган
балчық	топырақ, жер қыртысы	почва, глина
басу	айдалған жер, жыртылған жер	возделываемое поле
башақ	масақ	колос

болын	шалғын, шабындық	луг
борай	полба, бидайдың бір түрі	полба
бөртеклеләр	дәнді дақылдар	зерновые
игү	егү, оңдай, айдау	возделывание
игүлек	аңыз, жыртынды, айдалған ж.	пашня, нива
икмәк	нан	хлеб печеный
иләмтек	еленді, кебек	высевка
имана	жан басы жер үлесі	надел подушный
ипи	нан	хлеб печеный
кибәк	мекен, топан	мякина
көлтә	бау	сноп
күбә	үйінді, пішен, бір буда пішен	ворох сена
көтүлек	өріс, жайылым	выпас
күтәрәм	құлаш	охапка
қамыл	аңыз, орылған егістік	стерня
қуыш	күрке	шалаш
лабаз	лабаз	лабаз
он	ұн	мука
очық, кибәк	мекен, топан	мякина
печәнлек	шабындық, шалғын	луг
сабақ	сабақ	стебель
сабан	плуг	плуг
сутқақ, балчык	жабысқақ саз	глина вязкая
тегермән	диірмен	мельница
тибен	қысқы жайылым	пастбище зимнее
тирмә	киіз үй	юрта
туфрақ	топырақ, жер қыр-тысы	почва
төрән	түрен, лемық	лемех
түр бақча	палисадник	палисадник
урақ	қол орақ	серп
утар	қаша	загон
утлавық	куу, айдау	выгон
чалғы	шалғы	коса
черемә	құнарлы жер, қыртысты жер	перегной
чик	шек, шегара	грань
чүмәлә	көпене, шөмеле	копна
ызан	меже, белгі, шегара	межа

ындыр	қырман, ток	гумно, ток, рига
ышна	аршу, тазалау	росчисть
ятма	тың	залежь
ятма җирләр, чирәм җирләр	тыңайған жер	залежные земли
әвен	рига	рига
әрбә	мекен	полова
җирлек	топырақ, жер қыртысы	почва
җир-су	пайдаланатын жер	угодья
җәйләү	жазғы жайылым	пастбище летнее

XVIII бүлек

Яшелчәләр, бакча яшелчәләре	Овощтар, бакша дақылдары	Овощи, бахчевые
баклажан	баклажан	баклажан
борчақ, эре борчақ	бұршақ, ірі бұршақ	горох, бобовые
борыч	бұрыш	перец
бәрәңге	картоп	картофель
гәрәңкә	тарна, брюква	брюква
керән	хрен	хрен
кәбестә	капуста	капуста
кәлигә	тарна	брюква
қабақ	асқабақ	тыква
қавын	қауын	дыня
қарбыз	қарбыз	арбуз
қыяр	қыяр	огурец
помидор	помидор	помидор
сарымсақ	у пияз, сарымсақ	чеснок
соя	соя	соя
суған	пияз	лук
татлы бәрәңге	тәтті картоп	батат
татлы кузак	тәтті бұршақ қабық тары	цареградские стручки
ташқабақ	асқабақ	кабачок
тиле торма	тұрма, шомыр	редька
томат	томат, помидор	томат, помидор
төче торма	редиска	редис
чөгендер	қызылша	свекла
эспе	спаржа	спаржа
шалқан	шалқан	репа
ясмық	жасмық	чечевица

XVIII-бүлеккә сүзләр	XVIII-тарауға сөздер	Слова к XVIII разделу
ашлама	тыңайтқыш зат	удобрение
бакча	бау, бақ	сад
бәрәңге балы	патока	патока
иннек	қоршау, қоршам, сырғауыл	изгородь, жердь
киртләч	қоршау	изгородь
киртә	шарбак, дуал	ограда
күмгеч	шабықтағыш, домбықтағыш	окучник, тяпка, мотыга
қавынлық	бақша	бахча

қолаша	тартпа, науа	лоток, желоб
нәүрәп, баз	погреб	погреб
парник	парник	парник
текмә	шарбақ, дуал	тын, частокол
туфрақ	топырақ, жер	грунт
тырма	тырнауыш, тырна	грабли
түтәл	жүйек, атыз	гряда, грядки
читән	тоқыма шарбақ, плетень	плетень
чәкән	собық	початок
яшелчә	овощтар	овощи
яшелчәлек	бақша	огород
жирлек	жер, топырақ	грунт

Үсемлекләр, үләннәр	Өсімдіктер, шөптер	Растения, травы
абаға	папоротник	папоротник
ағу уты	жылан шөбы, у оты	болиголов
ак сырға	ак сырғак	чемерица белая
ак тамыр	бидайык	сарут, пырей
ак төнбоек	ақбоз тұнғыйық	кувшинка чисто-белая
ак әрем	ащы жусан	полынь горькая
алабай	алабай	пупавка
алабота	алабота	лебеда
алма уты	алма оты	кирказон
алтын камчы	алтын шыбық, алтын камчы	золотая розга
алтын тамыр	қызғылт семізот	родиола розовая
алтын чәчәк	алтын түс шайқурай	златоцвет
андыз	андыз	девясил
арпаган	жабайы арпа	ячмень дикий
арчан	аршан	вереск
арышбаш	сулыбас, атконак, бидайык	тимофеевка
ат кузгалагы	аткулак салаубас, ат қымыздығы	щавель конский
ачы әрем	ащы жусан	полынь горькая
аю баланы	аю бадам	бузина
аю көпшәсе	аю шөбі	борей желтый
аю колагы	аю құлағы	ушко медвежье
бабасыр уты	бабасыр оты	горечавка
бака ефәге	балдыр	водоросль
бака сакалы	бака сакалы	водокрас
бака яфрагы	жол желкен, шай курай	подорожник
баллы баба	тауқалақай	яснотка
билчән	ошаган	осот
боғыл	бұғыл, мая, шошак	стог
болан мүге	бұғы мүгі	ягель
болан үләне	сасық марал оты	василистник вонючий
борыч үлән	бұрыш тараны	горец перечный
бөтнек	жалбыз, мята	мята
бүдәнә үләне	бөдене жалбызы	мята квасная
бүре күзе	касқыркөз	волчий глаз
бүре тырнагы	касқыр тырнағы	змеевик

бүре җиләге	қасқыр жидегі, бүлдіргені	волчья ягода
вақбаш	ұсақ жапырақты шөп	мелколепестник
гармала	адыраспан	гармала
гөлбаба	күлбаба	кульбаба
давыл чәчәк	дауыл сарғалдағы	лютик
давыл чәчәге	тауық сарғалдағы	лютик едкий
дию борычы	очиток	очиток
диңгез кәбестәсе	теңіз капустасы	капуста морская
дәрмана	жусан	цитварная полынь
дүнгәләк	қаңбақ	перекати-поле
еланбаш	жыланбас	змееголовник
елан көпшәсе	жылан шөбі, шаян-мойын таран	бутень, горец змеиный
еланқойрық	жыланқұйрық	змеехвостник
елан теле	жылан тілі	ужавник
елан үләне	жылан шөбі	синяк
женьшень	женьшень	женьшень
жостер	ішдәрі қаражеміс	жостер слабительный
зелпе	ырғай	жимолость
зизифора	киік оты	зизифора
зур әрекмән	киіз шоңайна	лопух большой
зәңгәр гөл	көк гүл	василек
ике иренле таҗ	гүлдің тажы	венчик двугубый
ике қардәш қаны	сафлор	сафлор красильный
ике өлешле кычытқан	косүйлі қалақай	крапива двудольная
имбир	имбирь	имбирь
ирис	сары гүл	ирис
ир тамыры	айыр, қылыш шөп	аир
исле борчақ	хош иісті бұршақ	горошек душистый
исле гөл	тасшөп, жебір, иісті гүл	тимьян
исле үлән	жебір, иісті гүл	чабрец
испарәк	тегеүрін гүл	живокость
иссез әрем	иіссез жусан	нехворощь белая
ишәк марулы	есек шөбі	ворсянка
ишәк миләүшәсе	есек шөбі	маргаритка
йоғырт	жұғырт	югурт, подмаренник
йолдызлық	бозторғай зығыры	звездчатка
йонча	мятлик	мятлик
йөзъяфрақ	жүзжапырақ	столепестка
йөзъяшәр	жүзжылдық	столетник

йөрәк уты	жүрек оты	майник двулистый
кече нәрен	кіші балдыр шөп	ряска малая
кузлут	жабрей	жабрей
кәрешкә, торна	вика	вика
кәрләч	очиток	очиток
кәҗә имчәге	ешкі емізігі	смолевка белая
кәҗә сакалы	ешкі сақалы	козлобородник
көбрә	каперс	каперс
көтүче кубызы	малшының қобызы	частуха
көтүче сумкасы	шұмыршақ	пастушья сумка
көтүче энәсе	көккұтан, ләйлек	аистник
көҗәлә	чилибуха, күжеле	чилибуха
күбәләк үләне	көбелек шөбі, көбелек гүлі	цветок мотыльковый
күз үләне	көз шөбі	очанка
күкбаш	көкбас	рябчик
күкебаш	көкебас	медуница
күке сабыны	көке сабыны	барская спесь
күк сусын	сары гүл	ирис
күл камышы	жекен, көл қамысы	камыш озерный
кабер үләне	адыраспан	могильник
казаяк	жапаргүл, казаяқ	адонис
каз чәчәге	каз шешегі, қ. гүлі	белокопытник
какы	орман қақысы	свербига
камыш	қамыс	камыш, тростник
кандала үләне	түйе жоңышқа	донник
кара сырга	қара сырғақ	черемица черная
карый кыз үләне	шөп	дурнишник обыкн.
каты билчән	қатты ошаған	осот полевой
колмак	құлмақ	хмель
комай	құмай, жүрек оты	манник обыкн.
кош көпшәсе	қызыл таспа таран	горец птичий
кузакылар	бұршақтылар	бобовые
куян йоны	қоян жүні	чистяк, фикария
куян колагы	қоян құлағы	дряква
куян кузгалагы	қоян қымыздығы	щавель заячий
куян кәрешкәсе	вика, қоян шөбі	вика полевая
кызылбаш	қызылбас, шелна	кровохлебка
кызыл зәнбәкъ	қызыл лилия	лилия красная
кызыл киндер	кендір	кендырь
кызыл тамыр	қызыл тамыр	кузьмичева трава
кылган	бетеге, боз, ақ селеу	ковыль
кылыч үлән	қылыш шөп, айыр	аир

қымызлық	қымыздық	кислица
қынтар	қыңтар	горянка
қыр бәрәңгесе	тоз картопы	хохлатка
қырғый киндер	жабайы кендір	торма
қыр зәгъфраны	жылан қыяқ	крокус
қыр қынасы	қыр шөбі	недотрога
қырлы борчақ	чина, бұршақ	чина
қырлыған	қырлыған, кипрей	иван-чай, кипрей
қырлыған-иван-чай	қырлыған	иван-чай
қырлы куға	касатик	касатик
қырлық	торица	торица
қырлы курай	пастернак	пастернак
қыр сабыны	сабындық	мыльнянка
қыртым	сафлор	сафлор
қырчыл	қыршыл	полевица
қысыр чәчәк	құрағыш гүл	пустоцвет
қычытқан	қалақай	крапива
қычытқан гөл	қышытқан гүл	колеус
қычытқан ефәге	арам шырмавық	повилика
қыяқ гөл	өлең (шөп)	осока
қыңгырау үләне	қоңырау шөп	хлопушка
лабазник	шегіршін лабазник	лабазник вязолистый
лотос	лотос	лотос
люцерна	жоңышқа, беде	люцерна
мамықбаш	сырға шөп	пушица
марвин тамыры	шүмілдік	марвин корень
мелисса	мелисса	мелисса
меңъяфрақ	қырық жапырақ, мыңжапырақ	тысячелистник
миңгерәткеч	сасық меңдуана	дурман
мордовник	аққұрай лақса, жұмырбас лақса	мордовник
мәк	көкнар	мак
мәтрүшкә	жұпаргүл	душица
мәче үләне	мысық шөбі	валерьяна
мүк	мүк	мох
наратбаш	қырық бауын	хвощ
нарат үләне	қырық бауын	хвощ
ноғыт куағы	бұршақ	бобовник
нәдербаш	чистец	чистец
нәрен	балдыр шөп	ряска
очқылық үләне	ықылық шөбі	икотник
пармель	пармель қынасы	пармелия

патриния	патриния	патриния
переступень	сырт дән, ит жүзім	переступень
песи борчағы	жалбыз тікен, мысық бұршағы	алтей
песи бөтнеге	мысық жалбызы	баранчик, мята кошачья
песи тарысы	мысық тарысы	амарант
песи тәпие	мысық табаны	манжетка
песи үләне	күмәнді валериана	валерьяна лекарст.
пион	кәдімгі таушүмілдік	пион
ромашка	дәрілік ромашка	ромашка лекарст.
рәваж	рауғаш	ревень
сазанақ	сазанақ	багульник
саз яраны	тырна шөбі, т. оты	журавельник
саз үләне	айыр, андыз, тамыр айыр	аир болотный
сарут	бидайық	пырей
сары йонча	сары шөп	трясунка
сары мәтрүшкә	шайшөп, шай қурай	зверобой
сары тамыр	сары тамыр	желтый корень
сары төнбоек	сары тұнғыйық	кубышка желтая
сары яфрақлы чағыр	отжапырақ бадан	бадан желтолистый
серкәлек	тозан	пыльник
синюха	көкшел, көкшегүл	синюха
солодка, татлы тамыр	мыя	солодка
солыбаш	сұлыбас	овсяница
солыча	қара сұлы, мысық құйрық	овсюг
стальник	егістік куандәрі	стальник
субуяр	бақа сақалы	водокрас
су комае	су құмае	манник водяной
суқыр қычытқан	керең қалақай	крапива глухая
су үсеме	балдыр	водоросли
су жыяр	сужыяр, сусүйгіш	водосбор
сырға үлән	сырға шөп	пушинка
сырлан	табысқақ	липучка
сыраж	норичник, сыраж	норичник
сәрдә	орман шөбі, сныть	сныть
сөтлегән	сүттіген	молочай
сөялүлән, қанлы үлән	сүйелшөп	чистотел

сүсән	сұлыбас, ат қонақ, бидайық	тимофеевка
тавық қырағы	тауық сарғалдағы	лютик ядовитый
тавық үләне	тауық шөбі	калужница, курослеп
тайтояқ	тояқ шөбі	копытень
тамчылы гөл	тамшылы қызыл гүл	бурачок
таран	таран	острица
тар яфрақлы қырлыған	жіңішке жапырақты қырлыған	иван-чай узколистый
тау бәльзәме	тау бальзамы	мумие
ташкуран	тасқұран	камнеломка
таш яфрақлы гөл		ясенец узколистый
термопсис	термопсис, улы т.	термопсис
тигәнәк	түйе ошаған, шоңайна	репей, репейник
тиле бодай	арамшөп	плевел
тиле бәрән	меңдуана	белена
тилемзәк	сасық меңдуана	дурман
тиле ут	меңдуана	дурман
тишекле мәтрүшкә	шай шөп, шай құрай	зверобой продырявленный
тмин	тмин	тмин
торна борчағы	тырна бұршағы	люпин (дикий горох)
тояқ үләне	тояқ шөбі	копытень
тубалақ	тобалақ	мытник болотный
тубылғы	тобылғы	таволга
тубылдық	тобылғы	таволга
туғыз буын	құмық, гречишник	гречишник шероховатый
тузғанақ	бақ-бақ, тозғанақ	одуванчик
тукран тубалағы	тоқылдақ тобалағы	заразиха пурпурная
тумарбаш	жебір, тасшөп	чабер
турақ уты	толокнянка, торақ оты	толокнянка
турғай борчағы	мыя жапырақ астрагалы	астрагал датский
турғай жәитене	торғай зығыры	лен
тутый күз	тоты көз	павлиный глаз
тыранғы	жынғыл	тамариск
тычқан борчағы	тышқан бұршағы	горошек мышиный
тычқанқойрық	тышқанқұйрық	мышехвостник
тычқан тарысы	тышқан тарысы	щетинник зеленый

тәбер	тебір, тубероза	тубероза
тәгәрәй	қанбақ	перекати-поле
тәкә мөгез	түйе жоңышқа	донник
тәнкисәр	сулы	телорез
тәти көпшә	ақшебер шөп	белоголовник, благовонник
төертамыр	сүйсін	ятрышник
төзү чәршел	түзу қазтабан	лапчатка прямостойкая
төкерек үләне	түкірік шөбі	птицемлечник
төкле күзлут	пикульник	пикульник
төлкеқойрық	түлкіқұйрық	лисохвост
төнбоек	ақ лилия	лилия белая
төтәч	дымянка	дымянка
төче тамыр	қызыл мыя, мыя	лакрица, солодка
төчеч чәчәк	сасык шөп	пустырник
төчкерек уты	түшкіртетін шөп	трава чихотная
төчлегән	шел қабық	заболонь
түндербаш	жылан шөбі, у оты	болиголов
уймак чәчәк	дигиталис, оймақ гүл	наперстянка
укмаш чәчәк	қосгүл, шоқ гүл	соцветие
укъяфрак	оқжапырақ	стрелолист
урман көпшәсе	орман шөбі	дудник лесной
урман қақысы	орман қақысы	свербига
утчәчәк	жапаргүл	горицвет
фикус	фикус	фикус
цмин	құмдық, салаубас	цмин
чабыр	жебір, тасшөп	чабер
чағыр	шағыр, бадан	бадан
чалғыч	шалғыш, гулявник	гулявник
чалғычут	шалғыш от	гулявник
чебенчел	шыбын ұстағыш	мухоловка
челтәрле мәтрүшкә	шайшөп, шай қурай	зверобой продырявленный
чирәмлек	қоғал жер	лужайка
чормавык	арам шырмавық	повилика
чуар көпшә	ала шөп, пестряк	пестряк
чуфа	миндаль	миндаль земляной
чыпчык күзғалағы	қымыздық, салаубас	щавель
чәнечкеле татарник	тікенды шағыртікен	татарник колючий
чәршел	табан жапырақ	лапчатка серебрист.

чәчбай	шашбай, вейник	вейник
шайтан таяғы	түйе тікен	чертополох
шепкән	арамшөп	рыжик, сурепица
шиңмәс гөл	солмас гүл	сухоцвет
шүрелек	қурай, сасық балдырған	дягиль
эт қақысы	қышы, сарбас	сурепка
эт тигәнәгә	үштармақ, итошаған	череда трехраздельная
эт җиләге	ит бүлдіргені	ягода собачья
юа, җуа	жабайы пияз	дикий лук
ялән̣ғач кәҗә имчәге	сылдыршөп	смолевка голая
ярут	күстың наны, ярут	ярутка
ясмин	жасмин	жасмин
яушан	вероника	вероника
яшеллек	көғал, өсімдік	зелень, растительность
әдрәсгөл	қышытқан гүл, колеус	колеус
әнис	анис	анис
әрекмән	түйе жапырақ	лопух
үгез күзе	өгіз көзі	арника
үги ана яфрағы	өгей шеше жапырағы	мать-и-мачеха
үлмәсгөл	өлмес, солмас гүл	бессмертник
үлән	шөп	трава
үләнлек	коғал жер	лужайка
җикәнбаш	рогоз, жекенбас	рогоз
җикән	жекен	камыш озерный
җилдәк	ұлпа гүл	ветреница
җир рәйханы	тәтті иісті гүл	благовонник
җитен чәчәге	сиякөк	льнянка
җөгәрә	сорго	джугара
һиндыба	шашыратқы, цикорий	цикорий
XIX-бүлеккә бәйле сүзләр	XIX-тарауға қатысы бар сөздер	Слова, относящиеся к XIX разделу
бақра	арамшөп, куколь	куколь
бәпчек	бутон	бутон
кибән	мая, шошақ	стог

кәрешкә бөртекләре	вика дәндері	зерна виковые
кәс	шым, қыртыс	дерн
қузақ	кабық	стручок
серкәч	аталық	тычинка
тамыр	тамыр	корень
тыюлық	корық	заповедник
уқмаш чәчәк	шоқ гүл	соцветие
яшеллек	өсімдік, жасыл, көк	растительность, зелень
үләнлек, чирәмлек	көгал жер	лужайка
үсемлек	өсімдік	растение

XX бүлек

Гөлләр	Гүлдер	Цветы
ай чәчәге	айгүл	календула
ала миләүшә	тауық көз	анютины глазки
гөлчәчәк	күлгін, роза, гүл шешек	роза
дәлия	георгин	георгин
зәгъфран	загфран	шафран
күке яше	орхидея	орхидея
күк чәчәк	көктікен	василек
күнаяқ	шашыратқы	цикорий
қазаяқ	сарғалдақ	лютик
қаз уты	қаз оты	герань
қанәфер	гвоздика	гвоздика
қашқарый	астра	астра
қызалық	қызғалдақ	тюльпан
қыңғырау гөл	қоңырау шешек	фукция
қыңғырау чәчәк	қоңырау бас	колокольчик
лалә	қызғалдақ	тюльпан
миләүшә	фиалка	фиалка
наркис	нарцисс	нарцисс
нәүрүз чәчәге	наурызгүл	первоцвет
резеда	резеда	резеда
ромашка	ромашка	ромашка
роза	күлгін, роза, гүл шешек	роза
рәйхан	райхангүл	базилик
сирень, сирин	сирень	сирень
сөмбел	сүнбіл, гиацинт	гиацинт
тамчылы гөл	тамшылы гүл	фукция
тубал чәчәк	кувшинка	кувшинка
тырнақ гөл	маргаритка	маргаритка
төнбоек	кувшинка	кувшинка, лилия
төн гөле	түн гүле, түншешек	красавица ночная
төн миләүшәсе	түн фиалкасы	фиалка ночная
умырзая	бәйшешек	подснежник
хәтфә гөл	тажгүл	петушиный гребешок
чалма чәчәк	пион	пион
яран	қаз оты	герань
һиндыба	шашыратқы, цикорий	цикорий

Җиләкләр	Жидектер, бүлдіргендер	Ягоды
бөрлегән	қой бүлдірген	костяника
йөзем	жүзім	виноград
күк җиләк	голубика	голубика
каен җиләге	қой бүлдірген	земляника
қара бөрлегән	қара бүлдірген	ежевика
қара қарлыған	қара қарақат	смородина черная
қара җиләк	қара бүлдірген	ежевика
қарлыған	қарақат	смородина
қура җиләге	қызыл бүлдірген	малина
қызыл қарлыған	қызыл қарақат	смородина красная
мүк җиләге	тырна бүлдіргені	клюква
нарат җиләге	ит бүлдірген	брусника
саз җиләге	мүк қарақаты	морошка
торна җиләге	тырна бүлдіргені	клюква
җир җиләге	құлпынай	клубника

Гөмбәләр	Саңырауқұлақтар. Керең құлақтар.	Ґрибы
ағач гөмбәсе	ағаш саңырауқұлақ	трутовик
ақ гөмбә	ақ саңырауқұлақ	белый гриб
баллы гөмбә	тәтті саңырауқұлақ	опенок
гөрәждә	грузди	грузди
имән гөмбәсе	емен саңырауқұлақ	дубовик
йолдызча	жұлдызша	звездоник
кәжә гөмбәсе	ешкі саңырауқұлағі	сморчок
қаен гөмбәсе	қайын саңырауқұлақ	подберезовик
қаты гөмбә	ағаш саңырауқұлақ	трутовик
қу гөмбәсе	ағаш саңырауқұлақ	трутовик
қуық гөмбә	жаңбыршы	гриб-дождевик
қызыл гөмбә	қызыл саңырауқұлақ	волнушка
майлы гөмбә	майлы саңырауқұлақ	масленок
нарат гөмбәсе	оқжаңбырық	боровик
саңғырау гөмбә	жаңбыршы	гриб-дождевик
томалан	трюфель	трюфель
тутық гөмбә	тотық саңырауқұлақ	ржавчинный гриб
төлке гөмбәсе	түлкіше	лисички
усақ гөмбәсе	қызыл саңырауқұлақ	подосиновик
чебен гөмбәсе	шыбын қырғыш с.	мухомор
яңғыр башмағы	жаңбыршы	гриб-дождевик
әтәч гөмбәсе	түлкіше	лисичка
җирән гөмбә	қарағай саңырауқұлағы	рыжики